

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра банківської справи

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Стан та перспективи використання електронних платіжних засобів в Україні

Студентки 2 курсу 7м групи
спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»
спеціалізації «Управління банківським
бізнесом»

Головач
Анастасії
Олександрівни

Науковий керівник
канд. екон. наук

Калита Оксана
Василівна

Гарант освітньої програми
д-р екон. наук,
професор

Шульга Наталія
Петрівна

Київ – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННИХ ПЛАТІЖНИХ ЗАСОБІВ.....	6
РОЗДІЛ 2. РОЗВИТОК ЕЛЕКТРОННИХ ПЛАТІЖНИХ ЗАСОБІВ В УКРАЇНІ.....	14
2.1. Порівняльний аналіз динаміки та структури системи електронних платежів в Україні та інших країнах.....	14
2.2. Аналіз індикаторів результативності використання електронних платіжних засобів в Україні.....	22
РОЗДІЛ 3. РОЗВИТОК РИНКУ ЕЛЕКТРОННИХ ПЛАТІЖНИХ ЗАСОБІВ В УКРАЇНІ.....	32
3.1. Зарубіжний досвід використання електронних платіжних засобів.....	32
3.2 Перспективи розвитку електронних платіжних засобів в Україні.....	40
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	53
ДОДАТКИ.....	57

ВСТУП

Актуальність дослідження. На сьогодні, коли у світі відбуваються кардинальні перетворення в платіжній системі через COVID 19, і значна увага приділяється електронним засобам платежу, актуальність даної теми є очевидною. Для багатьох країн, так і для України близько 60% платежів здійснюються за допомогою електронних платіжних засобів, та цей відсоток збільшується з кожним роком. Досконалий та інноваційний рівень використання електронних платіжних засобів сприяє поліпшенню розподілу фінансових ресурсів, економічному зростанню та покращенню суспільного добробуту. Якщо ж в Україні буде не розвинутий рівень використання електронних платіжних засобів, люди не зможуть зручно та швидко здійснити розрахунок, або переказ, і це унеможливить економічні відносини з іншими країнами, та спричинить дискомфорт під час отримання інформації про належні держателю кошти, та ініціювати переказ.

За допомогою електронних платіжних засобів зручно проводити розрахунки, не замислюючись у валютних різницях, не стояти в чергах до банківських кас, та не розмірковувати про час перерахунку коштів. Тому питання про стан та перспективи використання електронних платіжних засобів в Україні стоїть у центрі уваги.

Питанням особливостей функціонування електронних платіжних засобів на вітчизняному ринку, та практичні аспекти, щодо методів підвищення ефективності використання електронних платіжних засобів висвітлені в роботах вітчизняних та зарубіжних авторів, серед яких слід виділити: Помінову І.І., Страхарчука В.П., Архирейська Н.В., Кучкова О.В. [30], Ющенко В. А., Цокол С.Л., Новак І.М., Адамик Б. [1], Чайковського Я. І. [3], Пиріг С.О., Ішук Л.І., Олександренко І.В. [27], Піскун Ю. [28], Коць О.О., Гоменюк В.В. [29] та інші.

Незважаючи на високий рівень вирішення та дослідження багатьох питань, щодо стану та перспектив використання електронних платіжних засобів

, які наведені в дослідженні цих авторів, варто звернути на увагу на те, що він є недостатнім. Через COVID 19 здійснюється призупинення ряду процесів у банківській діяльності, тому зараз одним із пріоритетних завдань є розвиток цифровізації в банківському секторі, і основним фактором цього є удосконалення роботи електронних платіжних засобів. Актуальність вищевикладених проблем, а також теоретично-прикладна цінність їхнього вирішення зумовили вибір теми даного наукового дослідження, визначили його мету та завдання.

Мета дослідження полягає у розкритті теоретичних і практичних аспектів функціонування електронних платіжних засобів, а також надання пропозицій щодо майбутніх трендів їх використання.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі **завдання**:

- дослідити теоретичні аспекти функціонування та розвитку електронних платіжних засобів;
- провести порівняльний аналіз динаміки та структури системи електронних платежів в Україні та інших країнах;
- здійснити аналіз індикаторів результативності використання електронних платіжних засобів в Україні;
- дослідити зарубіжний досвід використання електронних платіжних засобів;
- розробити перспективи, щодо розвитку електронних платіжних засобів в Україні спираючись на зарубіжний досвід.

Об'єктом дослідження є сукупність відносин, які виникають в процесі використання електронних платіжних засобів, процес, а **предметом дослідження** є методологічні а практичні положення функціонування та розвитку електронних платіжних засобів.

Методи дослідження. У роботі теоретико-методологічні аспекти, висвітлюються через наукові праці вітчизняних вчених. Функціонуванню та розвитку електронних платіжних засобів приділяє значну увагу Національний банк України. В основу дослідження покладено загальнонаукові та спеціальні

методи пізнання: абстрактно-логічний – для аналізу фахової літератури, теоретичного узагальнення й формування висновків щодо сутності електронних платіжних засобів та перспективи їх розвитку; декомпозиції – для розкриття мети дослідження та постановки завдань; методи аналізу та синтезу – для дослідження порівняння використання електронних платіжних засобів та використання в провідних країнах світу; абстрактно-логічний метод під час здійснення формування понять, висновків і рекомендацій.

Інформаційною базою дослідження є наукові праці вітчизняних та вчених, нормативно-правові документи Національного Банку України, також наукові публікації економістів різних країн. При здійсненні аналізу і дослідження використано офіційні данні НБУ та інших центральних банків, звіти і статті. А також монографічні дослідження та наукові публікації з досліджуваної проблеми.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що отримані під час дослідження наукові результати можуть стати основою для подальших наукових досліджень в перспективах розвитку електронних платіжних засобах.

Особистий внесок магістра. Випускна кваліфікаційна робота є самостійним завершення дослідження автора.

Публікації. За результатами виконання випускної кваліфікаційної роботи опубліковано статтю : Головач А. Теоретичні аспекти функціонування та розвитку електронних платіжних засобів. // Фінансові установи в умовах глобальних дисбалансів: зб. наук. ст. студ. заочної форми навчання / відп. ред. Н. П. Шульга. – К.: Київ. нац. торг.-екон. Ун-т, 2021. – 386 с. (С. 45-49).

Обсяг та структура роботи. Робота складається з 3 розділів, вступу, висновків і пропозицій та списку використаних джерел. Обсяг роботи складає 46 сторінок. В роботі представлено 2 таблиці, 18 рисунків, 3 додатки використано 32 наукових джерела.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРИТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННИХ ПЛАТІЖНИХ ЗАСОБІВ

Досконалий та інноваційний рівень використання електронних платіжних засобів сприяє поліпшенню розподілу фінансових ресурсів, економічному зростанню та покращенню суспільного добробуту. Прагнення України до повноцінної участі у міжнародних фінансових відносинах зумовлює необхідність використання електронних платіжних засобів.

За допомогою електронних платіжних засобів зручно проводити розрахунки, не замислюючись у валютних різницях, не стояти в чергах до банківських кас, та не розмірковувати про час перерахунку коштів. Тому питання функціонування та розвитку електронних платіжних засобів, стоїть в центрі уваги вже досить давно.

На сьогодні відсутні чіткі визначення щодо «електронного платіжного засобу» в науковій літературі, тому вважаємо, що спочатку необхідно розглянути дефініції «платіжного засобу».

Засіб платежу – це предмет матеріального світу, який має здатність погашати зобов'язання між контрагентами під час здійснення ними фінансово-господарських операцій.

Так, Б. Адамик у своїй праці «Платіжні системи: фундаментальні засади та перспективи трансформації» зазначає, що «Історично засобами платежу виступали предмети, які найчастіше приймалися в оплату товарів, мали певну вагу і форму. Згодом з розвитком форм грошей платіжними засобами стали банкноти і паперові гроші, а потім електронні гроші [1].

Засіб платежу – це предмет матеріального світу, який має здатність погашати зобов'язання між контрагентами під час здійснення ними фінансово-господарських операцій.

Оскільки електронні гроші дематеріалізували засоби платежу, то в

загальному розумінні платіжний засіб потрібно трактувати як матеріальну або нематеріальну форму вираження грошей як загального еквівалента вартості всіх товарів і послуг, наділеного правовим статусом. Таким чином, платіжний засіб – це і є гроші у готівковій і безготівковій формі вираження.

Цивільний кодекс України зазначає, що законним платіжним засобом, обов'язковим до приймання в розрахунках за номінальною вартістю на всій території України, є грошова одиниця України – гривня.

На думку авторів навчального посібника «Платіжні системи», Чайковський Я.І., виділяє шість основних вимог, які мають задовольняти платіжні засоби: ефективність, оперативність, економічність, надійність, безпека, зручність. [16, с. 78-86]

На нашу думку, для електронних платіжних засобів, основними вимогами мають бути - ефективність, зручність та надійність. Ефективна та надійна діяльність електронних платіжних засобів дасть можливість за допомогою платіжного пристрою швидше та ефективніше отримати інформацію про належні держателю кошти, та здійснити переказ.

Ефективність діяльності електронних платіжних засобів дасть можливість ефективного функціонування платіжної системи загалом, а це призведе до подальшого ефективного функціонування економіки в цілому.

Поняття «електронний платіжний засіб» закріплено в п. 1.14 ст. 1 Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні»[14], під яким розуміють платіжний інструмент, який надає його держателю можливість за допомогою платіжного пристрою отримати інформацію про належні держателю кошти та ініціювати їх переказ.

Закон України «Про платіжні послуги» (PSd2), трактує «електронний платіжний засіб», як платіжний інструмент, що містить в електронній формі дані, необхідні для ініціювання платіжної операції та/або для здійснення інших операцій, визначених договором з емітентом. [7]

Отже, основною різницею між цими поняттями є те, що під час оновлення платіжного законодавства підвищиться конкурентоспроможність ринку

платежів, розшириться поняття переказу коштів, замість нього йтиметься про платіжну операцію, що полягатиме у зарахуванні, переказі та отриманні коштів. Як наслідок, з'являться нові платіжні продукти та сервіси, знизиться вартість послуг для клієнта. Тобто, визначення електронний платіжний засіб, яке нам пропонує Законопроект «Про платіжні послуги (PSd2)», на нашу думку, є більш точним, для сьогодення.

У 2020 році був зареєстрований вищезазначений законопроект про платіжні послуги, який здатний суттєво покращити діяльність українського ринку платежів та переказу коштів. Цей законопроект має назву: «Клієнтоорієнтовність та підвищення якості платіжних послуг».[7] Сама назва говорить, що цей законопроект має на меті підвищення якості платіжних послуг. На клієнтів буде звертатися більше уваги, та в майбутньому це вплине на подальший розвиток електронних платіжних засобів.

Норми цього документа спрямовані на зміну застарілих підходів до правового регулювання платіжного ринку, розширення кола надавачів платіжних послуг та упорядкування їх діяльності на платіжному ринку, встановлення правил надання платіжних послуг в Україні та вимог до надавачів платіжних послуг, посилення захисту прав споживачів цих послуг, підвищення безпеки та ефективності надання платіжних послуг, сприяння інноваціям.

Можна виокремити види електронних платіжних засобів, а саме :

1. на базі мереж (торгівля в мережі Інтернет)
2. на базі карток (пластикові карти як інструмент розрахунків та кредитування).

За допомогою електронних платіжних засобів на базі мережі Інтернет утворюється можливість для вітчизняних компаній вийти на світовий ринок , поєднує постачальників і покупців і єдиною системою . В теперішньому світі ігнорувати електронну торгівлю безглуздо. Ведення масштабного бізнесу без використання інформаційних технологій неможливо. В Україні електронна торгівля відстає від зарубіжних країн, але для України , а саме для української економіки, вона має приносити такі вигоди: інвестиції, дохід від експортних операцій, підвищення заробітної платні, а також збільшення бази

оподатковування.

Один із видів безготівкових розрахунків відноситься платіжна картка, засіб ідентифікації її власника та ін. Платіжна картка – спеціальний платіжний засіб у вигляді емітованої у встановленому законодавством порядку пластикової чи іншого виду картки, що використовується для ініціювання переказу грошей з рахунка платника чи відповідного рахунка банку з метою оплати вартості товарів і послуг, тощо [14].

Для визначення структури електронних платіжних засобів можна виокремити їх форми електронних платіжних засобів (рис.1.1).

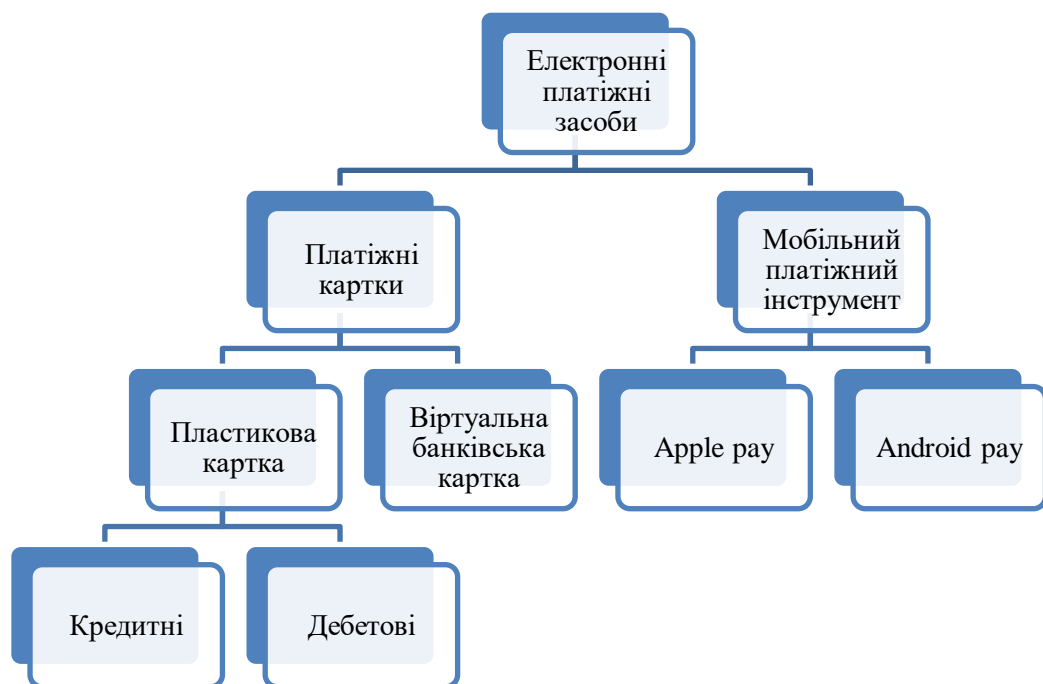

Рис. 1.1 . Структура електронних платіжних засобів*

*Примітка: узагальнено та розроблено автором за джерелом[7, 14]

До основних форм електронних платіжних засобів можна віднести: платіжні картки та мобільні платіжні інструменти.

Платіжна картка– інструмент доступу до рахунку (у вигляді пластикової чи іншого виду картки). Платіжна картка може бути особистою чи корпоративною.

Мобільний платіжний інструмент– інструмент доступу до рахунку, реалізований в апаратно-програмному середовищі мобільного телефону або іншого бездротового пристрою.

Платіжна картка та мобільний платіжний інструмент дозволяють:

- розрахуватися за товари і послуги;
- переказати кошти іншій особі;
- отримати готівку. [14]

Основними документами, що регулюють використання та здійснення операцій з використанням електронних платіжних засобів можна виділити:

- Законом України «Про Національний банк України»;
- Законом України «Про банки і банківську діяльність»;
- Законом України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» [14];
- Закон України «Про платіжні послуги» [7]
- Положенням НБУ «Про здійснення операцій з використанням електронних платіжних засобів» [12];
- іншими законами України, та нормативно правовими актами Національного банку України.

Емісію електронного платіжного засобу у межах України проводять виключно банки, що уклали договір з платіжною організацією платіжної системи та отримали її дозвіл на виконання цих операцій (крім банків, які здійснюють емісію електронних платіжних засобів для використання в межах цих банків).

Емісію електронних платіжних засобів може здійснювати тільки емітент, який має право надавати такий вид послуги та мати договір участі в платіжній системі.

Електронний платіжний засіб може існувати в будь-якій формі, на будь-якому носії, що дає змогу зберігати інформацію, необхідну для ініціювання платіжної операції.

Електронні платіжні засоби використовуються для ініціювання платіжних операцій з рахунків платників [13].

В Україні застосовуються електронні платіжні засоби, що емітовані учасниками внутрішньодержавними та міжнародними платіжними системами.

Діяльність платіжних систем, які займають чималу частку в платіжній інфраструктурі України, Національний банк України виділяє три категорії відповідно до важливості платіжної системи, серед яких є: системно важливі, соціально важливі та важливі. Критерії визначення важливості платіжної системи представлені на табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Категорії важливості платіжних систем України та їх критерії [9,24]

Категорії важливості платіжних систем в Україні	Критерії визначення важливості платіжних систем
Системно важлива	> 10% міжбанківських переказів у країні; перекази за правочинами з державними цінними паперами на відкритому ринку; забезпечення врегулювання зобов'язань учасників, які виникають в інших платіжних системах
Соціально важлива	> 10% внутрішньодержавних та транскордонних переказів;
	> 10% операцій із використанням ЕПЗ
Важлива	5–10% міжбанківських переказів
	5–10% внутрішньодержавних та транскордонних переказів
	5–10% операцій із використанням ЕПЗ
	> 5% внутрішньодержавних переказів
	> 5% транскордонних переказів
	єдина на ринку за видом послуг

На сьогодні в Україні єдиною системно важливою платіжною системою є Система електронних платіж (СЕП). Функціонування СЕП представлені в додатку А.

До соціально важливих систем платіжної системи в 2020 році Національний банк України віднесені «MasterCard» (MasterCardInternationalIncorporated, США), «Visa» (VisaInternationalServiceAssociation, США) «NovaPay» (ТОВ «НоваПей»), «WesternUnion» (WesternUnionFinancialServicesInc./ WesternUnionNetwork (France), SAS США/Франція) та «Поштовий переказ» (АТ «Укрпошта»).

В 2020 році до важливих систем платіжної системи віднесли: «Фінансовий світ» ТОВ «Українська платіжна система», «MoneyGram»

MoneyGramPaymentSystemsInc. (США), «City 24» ТОВ «ФК «ФЕНІКС», «Leo» ТОВ «ФК «Леоеймінг Пей», «RIA» CONTINENTALEXCHANGESOLUTIONSINC (США), «PrivatMoney» АТ КБ «ПриватБанк» та «INTELEXPRESS» АТ «Мікрофінансова організація «ІНТЕЛЕКСПРЕС» (Грузія).[9]

Отже, дослідивши теоретичні аспекти функціонування розвитку електронних платіжних засобів можемо виділити основних переваг їх використання:

- зниження витрат на обробку: чим більше платежів компанія може обробити електронним способом, тим менше вони витрачають на папір і поштові витрати, а також час, необхідний для печатки, підписи, заповнення та відправки чеків поштою. Фактично, перехід до цілісної стратегії електронних платежів може знизити витрати на обробку платежів до 80 відсотків;
- зміцнення відносин з постачальниками: компанії можуть поліпшити відносини з постачальниками, полегшуючи більш швидкі і безпечні платежі, які включають великі дані про грошові перекази для спрощення звірки;
- підвищена безпека платежів: електронні платежі за своєю суттю більш безпечні, ніж паперові чеки, а певні методи, такі як віртуальні картки, пропонують ще більший захист від шахрайства. Крім того, кращі в своєму класі системи електронних платежів включають додаткові функції і елементи управління, які допомагають захистити процес платежів;
- підвищена прозорість: системи електронних платежів дозволяють вашому бізнесу краще відстежувати статуси платежів, фінансові показники і точні контрольні журнали. Вони додатково знижують витрати і ймовірність помилок при введенні даних [18].

Варто зазначити, щоза допомогою електронного платіжного засобу підвищується якість платіжних послуг, збільшується їх кількість та розширюється коло користувачів платіжних послуг.

Серед особливостей електронних платіжних засобів, на наш погляд слід віднести: легкість використання пристроїв, на яких зберігаються електронні

гроші, конфіденційність та безпека розрахунків позитивно впливають на прагнення споживачів користуватися безготівковими операціями; емісію електронних платіжних засобів в межах України можуть здійснювати лише банки, що уклали договір з платіжною організацією платіжної системи. Саме тому одним із головних завдань розвитку банківської системи повинно бути підвищення рівня функціонування та розвитку електронних платіжних засобів.

РОЗДІЛ 2

РОЗВИТОК ЕЛЕКТРОННИХ ПЛАТІЖНИХ ЗАСОБІВ В УКРАЇНІ

2.1 Порівняльний аналіз динаміки та структури системи електронних платежів в Україні та інших країнах

З кожним роком електронні платіжні засоби стають все популярнішими і доступнішими. На заваді не стала і пандемія Covid19, а навпаки - каталізатором розвитку цифрових розрахунків не тільки в Україні, а й в світі. Розвитку електронних платіжних засобів сприяють і зростання кількості банківських карток, і популярність інноваційних способів оплати, такі як NFC-платежів, QR-кодів, криптовалют, тощо. Основними перевагами використання електронних платіжних засобів суспільством є стимулювання світової економіки, боротьба з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму, зменшення корупції, контроль над переміщенням грошей у країні тощо.

Проаналізуємо основні тенденції розвитку електронних платіжних засобів в Україні у порівнянні до країн світу.

Дослідимо операцій, здійснених з використанням платіжних карток в Україні протягом 2017- І кв. 2021 року (рис. 2.1).

Аналізуючи 2017 рік частка безготівкових операцій, порівняно з готівкою – була не значна і сягали 39% і 61 % відповідно. Проте зовсім протилежну тенденцію спостерігаємо у 1 кварталі 2021 років, отримання готівки досягає 39%, а безготівкові операції – 61%. Із-за пандемії COVID-19, яка спалахнула на початку 2020 році, більшість населення відмовилась від використання готівки, це було так званим поштовхом до розширення безконтактної платіжної інфраструктури в Україні. Також Національний банк України запустив активну кампанію, щодо підтримки онлайн операцій.

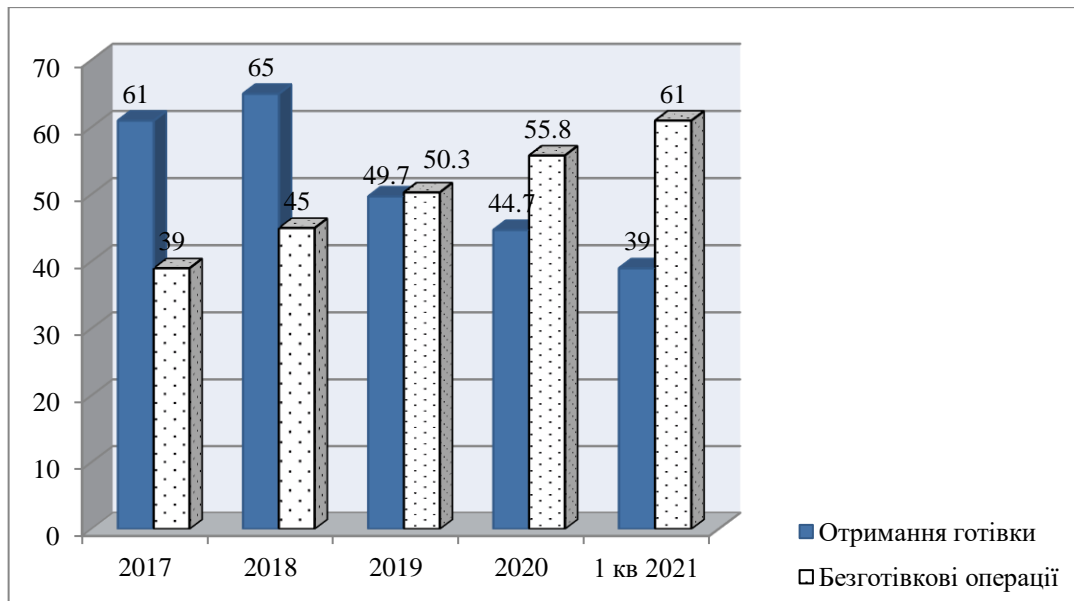

Рис. 2.1. Частка використання банківських карток в Україні за 2017- 1 кв. 2021 років, %*

*Примітка: складено автором за джерелом[10].

Одночасно ці зміни відбулися не лише в Україні, а у всьому світі. Тобто кількість безготівкових операцій в період з 2020 року починає зростати у багатьох країнах світу. Проаналізуємо динаміку кількості безготівкових операцій у Польщі та Білорусії (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Динаміка кількості безготівкових операцій Україна, Польща та Білорусь за 2019- 1 півріччя 2021 років, млн..шт.*

	01.01.2019	01.01.2020	Півріччя 2021р.	Абсолютне відхилення 2020р./2019р.млн.. шт..	Відносне відхилення, 2020р./2019р. %
Україна	3908,4	5211,2	3598,3	1302,8	33,3
Польща	5657,5	6540	3300	882,5	15,6
Білорусь	1620	1860	1024	240	14,8

*Примітка: розраховано автором за джерелами[5,11]

З 2019 року по 2020 р. (див. табл. 2.1) збільшується кількість безготівкових операцій, як в Україні так і в країнах сусідах. Наприклад в Польщі абсолютне відхилення цього показника становило 882,5 млн.шт., тобто кількість безготівкових операцій збільшилась на 15,6% в цей період. Україна

показала більші показники, абсолютне відхилення з 2020 році порівняно 2019 становить 1302,8 млн.шт., і це на 33,3% більше ніж в 2019 році. Білорусь показала найменші результати . В 2020 році кількість безготівкових операцій збільшилась на 14,5%, що означає найменше використання електронних платіжних засобів. Що стосується 2021 року всі три країни перевищили показники минулого року, того ж самого періоду. Але найбільше використовують електронні платіжні засоби в Україні, за I півріччя 2021 року 3598,3 млн.шт. Ці показники свідчать про те, що в світі збільшується кількість безготівкових операцій, через підвищення рівня діджиталізації, та звісно вагомим чинником для цього стала пандемія COVID-19, яка спалахнула на весь світ , та змусила людей обирати безконтактні платежі.

Обсяг безготівкових операцій в Україні протягом 2020 року становить 1,9трлн. грн,що становить51,4% від усіх операцій з платіжними картами, а в 2019 році цей показник був на рівні 50,3%. Тобто, безготівкові операції з використанням платіжних карт відіграють важливу роль, та популярність серед людей.

За даними НБУ на 01.12.2020 році найбільше електронних платіжних засобів термін дії яких не закінчився, емітував АТ КБ «ПриватБанк». Це складає 46,9% від загальної кількості емітованих електронних платіжних засобів. На другому місці АТ «Ощадбанк», це складає 18,6%. Відповідно АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК» 5,7%, АТ «Райффайзен Банк Аваль» 4,8 %, АТ «ПУМБ» 4,1% від загальної кількості емітованих електронних платіжних засобів. Тобто АТ КБ «ПриватБанк» та АТ «Ощадбанк» мають найбільшу кількість банківських пристроїв самообслуговування, платіжних терміналів станом на 01.12.2020. (дод. Б).

Розглянемо ринкову капіталізацію платіжних систем світу протягом 2019 та 2020 року. Загальна кількість карток протягом 2020 року зросла 16%, порівняно з 2019 роком. Кількість платіжних карток в розрізі карткових платіжних систем по кількості в Україні на 01.01.2021 рік перше місце посідає Mastercard (44,03 млн. шт., 63,9%), а за нею йде Visa (24,7 млн. шт, 35,9%)

[1]. Але в більшості країн світу лідируючу позицію займає платіжна система Visa з ринковою капіталізацією у 352,57 млрд. дол., а потім вже Mastercard (256,88 млрд. дол.) (рис.2.2.)

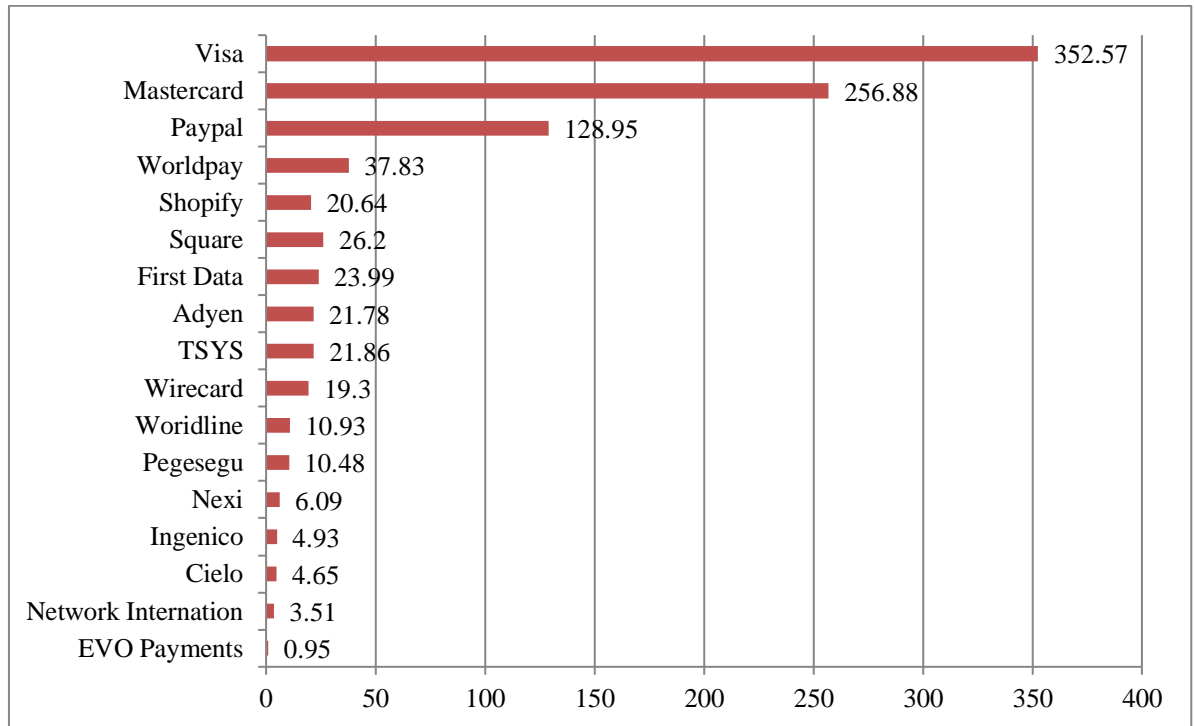

Рис. 2.2 Ринкова капіталізація платіжних систем

станом на 01.01.2021 р, млрд. дол.*

*Примітка: розраховано та побудовано автором за джерелом[21]

Найбільш популярним використання електронних платіжних засобів в інших країнах є EMV. Це міжнародний стандарт, який був розроблений компаніями Europay, MasterCard і Visa, за допомогою його можна здійснювати операції банківськими картами з чипами. Аналізуючи кількість транзакцій у зарубіжних країнах в 2021 році досить велику кількість займають безконтактні платежі, а саме платежі за допомогою NFC-пристроїв. Ці операції забезпечують швидкість та легкість платежів по всьому світу. Зробивши аналіз частки транзакцій EMV у вибраних країнах світу на 01.06.2021, можна прослідкувати, найбільше виражені транзакції EMV у Europezone 1 у відсотковому вираженні це 99,56% у Europezone 2 це 96,97% , а у США 77,52%. (рис. 2.3).

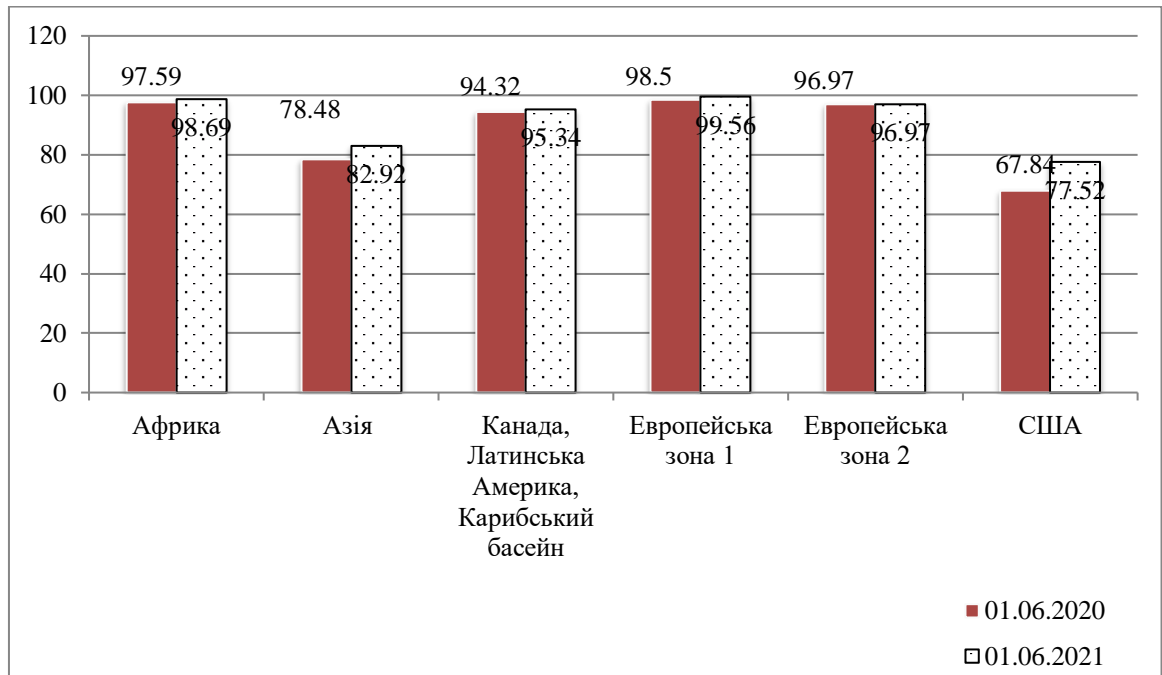

Рис.2.3 . Частка трансакцій EMV у вибраних країнах світу за 2020 р.-2021р., %*

*Примітка: розраховано та побудовано автором за джерелом[21]

До складу Eurozone 1 входять: Австрія, Бельгія, Болгарія, Хорватія, Кіпр, Чехія, Данія, Естонія, Фінляндія, Франція, Французька Вест - Індія, Німеччина, Гібралтар, Греція, Угорщина, Ісландія, Ірландія, Італія, Латвія, Ліхтенштейн, Литва, Люксембург, Монако, Нідерланди, Норвегія, Польща, Португалія, Реюньйон, Румунія, Сан -Маріно, Словацька Республіка, Словенія, Іспанія, Швеція та Великобританія; Eurozone 2: Албанія, Боснія і Герцеговина, Нормандські острови, Фарерські острови, Гернсі, острів Мен, Джерсі, Сан -Маріно, Швейцарія, Туреччина

В період з червня 2020р. по червень 2021р. всі країни які ми досліджували мають тенденцію до збільшення використання банківських карток з чипом. США, наприклад збільшилось використання банківських карток на 10,32%, порівняно з 2020 роком. Така динаміка також свідчить про збільшення попиту на безготівкові розрахунки, в зв'язку з обмеження контакту через пандемію.

Картки з чипами в 2020 році стають все більш актуальними, але також активно поширюється використання NFC-пристроїв. Технологія NFC дає можливість здійснювати оплату за товар безконтактно, та реалізувати комунікацію та обмін даними між пристроями, що знаходяться на коротких відстанях. Прогноз на 2022 та 2023 рр., також засвідчує, що застосування NFC технологій з кожним роком буде зростати (рис.2.4).

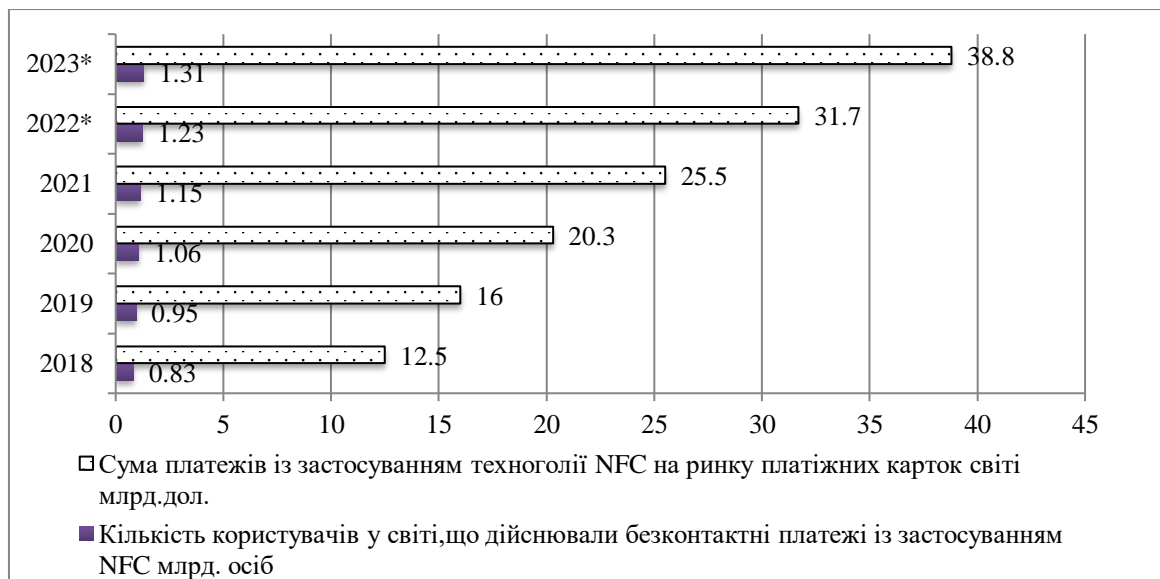

Рис.2.4 Кількість платежів та користувачів, що здійснюють безконтактні платежі із застосуванням технології NFC за 2018-2023**рр.

Примітки: *2022-2023рр. – прогностичні показники; ** розраховано та побудовано автором на основі джерел [20]

Аналізуючи 2021 рік (див. рис. 2.4.) в світі збільшилась сума платежів із застосуванням технології NFC збільшилась на 104% в порівнянні 2018 року. В 2021 році в Україні кожна друга операція з картою – це цифрова оплата за допомогою NFC-гаджета або ж онлайн, станом на кінець першого кварталу 2021 року. Швидкість, зручність і відсутність контакту – головні переваги діджитал-платежів, які так сильно полюбилися українцям. Пандемія істотно прискорила розвиток цифрової комерції і онлайн-шопінгу. Українські користувачі оцінили переваги швидких і безпечних покупок в інтернеті, і як

підтверджує статистика Mastercard – за останній рік у багатьох категоріях кількість онлайн-покупок зросла в рази.

Зростання кількості розрахунків онлайн в Україні (порівняння проводимо 1 квартал 2020 та 2021 років): продуктовий ритейл – зростання в 2 рази; одяг – зростання в 2 рази; електроніка – зростання в 2 рази; освіта – зростання в 2 рази; ресторанна сфера – зростання на 70%; аптеки – зростання в 3 рази; товари для дому та інтер'єру – зростання 4,5 рази; спорттовари – зростання в 7,5 раз.

У деяких категоріях частка онлайн-оплати займає перший план і сьогодні значно перевищує оплати у фізичних торгових точках. Так, українці оплачують комунальні послуги в 10 разів частіше онлайн: тут, по картках Mastercard, частка цифрових розрахунків становить уже майже 90%. У категорії транспортних сервісів вже більше 30% поїздок українці оплачують онлайн, авіаперевезень – 76%. [8]

На сьогодні в Україні 37% безконтактних або токенизованих карток, вони створюються для здійснення операцій за допомогою гаджетів із функцією NFC, через платіжні сервіси ApplePay, GooglePay, GarminPay.

За дослідженням, що провела MasterCard визначимо частку ринку безконтактних платежів POSy Європі. Згідно з цим дослідженням частка ринку безконтактних платежів дорівнює лише 4 % у Бельгії, 14% в Німеччині, у Франції 25%, у Великобританії – 46%, в Іспанії - 57% , і аж 83% у Польщі. Такі великі відмінності між використанням POS свідчать про те, що Європа має великий вибір, щодо використання способів оплати товару (Дод.В).

Стан розвитку безготівкових угоду 2020 році Північна Америка здійснила найбільше безготівкових угод на 184,5 млрд. дол. США, і це на 104,5 % більше ніж країни Латинської Америки. В той же час Європа поступається Північній Америці лише на 8,2%, і взагалі за прогнозами у 2022 році Європа перевищить Північну Америку на 1,8 млрд. дол. тоді як Азія досягне 350 млрд. дол. і перевищить Північну Америку та Європу (на 151 млрд. дол. і 149,2 млрд. дол. (рис.2.5)). [19, С.37]

Очікується, що Азія буде зберігати позитивну тенденцію зростання безготівкових розрахунків. Прийняття платежів на основі QR-коду дуже пришвидшує темп росту безготівкової еволюції В азіатських країнах, згідно прогнозам на 2022 рік середньорічний темп приросту становитиме 29,7% , і з кожним наступним роком цей показник буде збільшуватись.

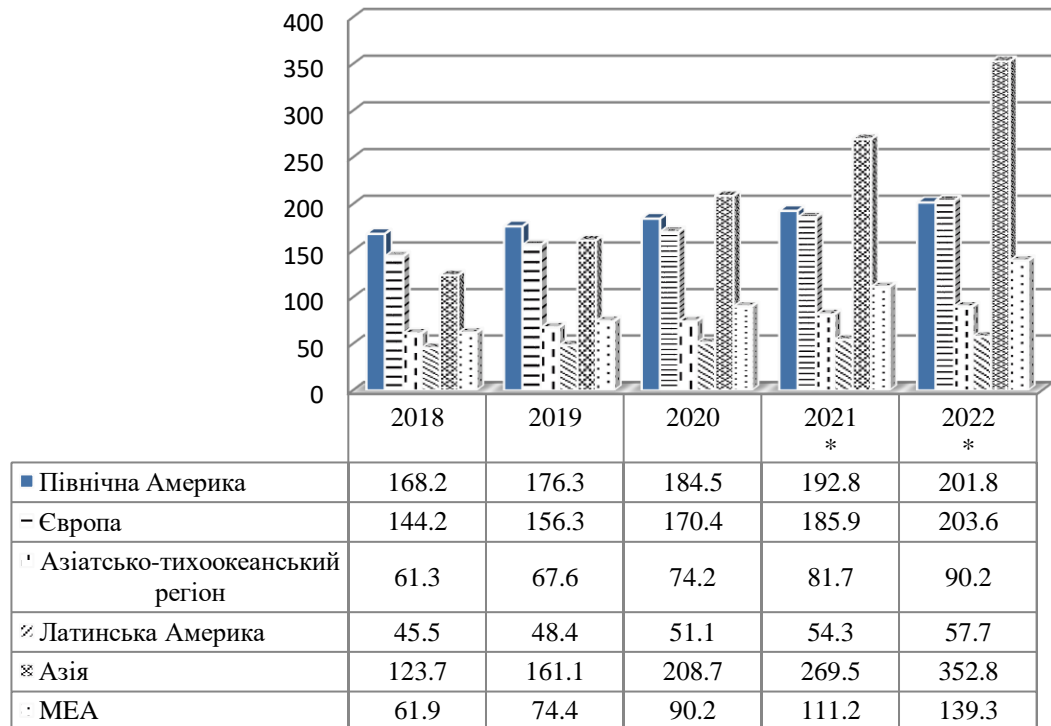

Рис. 2.5 . Стан та прогноз безготівкових угод у регіонах світу з 2018 - 2022 рр., млрд. дол. **

Примітка:* - прогнозовані показники;

**розраховано та побудовано автором за джерелом[23, с.37]

Згідно прогнозам Латинська Америка готова до зростання, незважаючи на низький темп приросту регіони FinTech-сектору сприяють змінам через нові ініціативи фінансового включення та мобільні платіжні платформи (наприклад, Tigo у Гватемалі та ВІМ в Перу), вони стануть альтернативною заміною готівковим платежем в Латинській Америці.

Безконтактні платежі стають кращим способом оплати в ситуації пандемії, оскільки потрібно менше контактів з людьми. Безконтактні платіжні системи в точках обслуговування, такі як розпізнавання осіб, коди швидкого

реагування (QR) або комунікація ближнього поля (NFC), зменшують можливість поширення вірусу серед інших за допомогою платіжних обмінів. У першому кварталі 2020 року гігант кредитних карток Mastercard оголосив про збільшення кількості безконтактних платежів на 40%. Таким чином, очікується, що широке поширення коронавірусу стимулюватиме зростання ринку безконтактних платежів у прогнозований період [23].

Проте, розглядати готівку, як стовідсотковий фактор ризику зараження вірусом є доречним, тому що під час розрахунку банківською картою інколи необхідно вводити ПІН код, і це також призводить до контакту з людьми. Досліджуючи, план розвитку безготівкових розрахунків, беззаперечно вони мають досить високу стратегію, але готівка все ж має свої переваги. Для громадян готівка дає збереження їх приватного життя, забезпечує можливість кращого контролю своїх витрат, і насамперед готівкові розрахунки дешевші ніж карткові.

Отже, ключові зміни в використанні електронних платіжних засобів це їх зростання. В Україні в 2021 році значно збільшилось використання безконтактної платіжної системи. Так, легкість використання пристроїв, на яких зберігаються електронні гроші, конфіденційність та безпека розрахунків позитивно впливають на прагнення споживачів користуватися безготівковими операціями. За допомогою розвитку нових технологій спостерігаємо динаміку збільшення використання безготівкових розрахунків в світі. Згідно аналізами близько 69% всіх людей вже використовують безготівкові платежі. З кожним роком розвиток технологій не стоїть на місці і з кожним роком збільшується частка використання електронних платіжних засобів не тільки в Україні, а й в світі.

2.2 Аналіз індикаторів результативності використання електронних платіжних засобів в Україні

Індикатори (показники) результативності – це загальні цифрові значення, які покликані допомогти нам порівняти бажані результати з

наявними в рамках впровадження певної діяльності, в нашому випадку це, як електронні платіжні засоби будуть використовувати в теперішньому світі, в першу чергу в період COVID-19. Також, як це може вплинути на бажані результати.

Першим проаналізуємо загальну кількість операцій з використанням платіжних карт в Україні. Згідно плану НБУ, щодо використання електронних платіжних засобів в період з 2017 по 2022 рр., Україна поступово має збільшувати цей показник. (рис.2.6.).

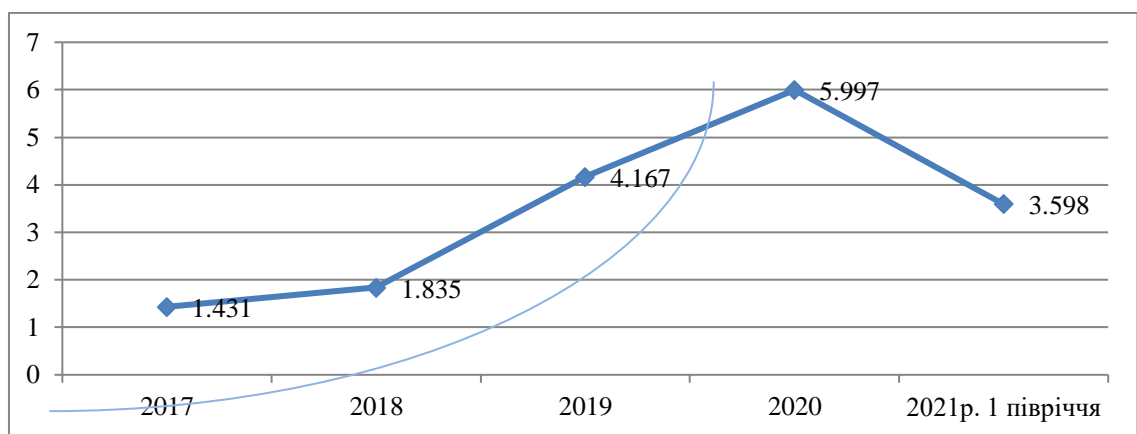

Рис. 2.6. Загальна кількість операцій з використання платіжних карток протягом 2017-1 півріччя 2021 року

*Примітка: розраховано та побудовано автором за джерелом[9]

За даними НБУ у 2020 році за допомогою платіжних карт українці зробили 5,997 млрд. транзакцій, і це на 44% більше ніж в попередньому 2019 році. Що стосується першої половини 2021 року, то цей показник становив 3,598 млрд транзакцій, і це на 86,1% більше ніж в 2020 р. за той самий період. Тобто за останні роки можна спостерігати збільшення кількості транзакцій з використанням платіжних карт. Згідно прогнозів Національного Банку України загальна кількість операцій з використання платіжних карток буде зростати. А зараз дивлячись на загрозу в період пандемії люди ще більшою мірою починають користуватися безготівковими транзакціями.

Загальна кількість операцій (безготівкових та з отримання готівки) з використанням платіжних карток, емітованих українськими банками, за 2020

рік становила 5 997,1 млн шт., а їх сума – 3 957,3 млрд грн. Порівняно з 2019 роком кількість зазначених операцій зросла на 18,6%, а сума – на 10,6%. За кількістю операцій торік переважали безготівкові – майже 87% операцій з платіжними картками. Сума безготівкових операцій становила 55,8% від усіх операцій із картками (за підсумками 2019 року – 50,3%). П'ять років тому ці показники були значно нижчими – 70% та 35% відповідно. Загалом, у 2020 році проти 2019 року кількість безготівкових операцій із використанням платіжних карток збільшилася на 25% та становила 5 211,2 млн шт., а сума – на майже 23% та досягла 2 208,7 млрд грн. [5].

Аналізуючи результати I півріччя 2021р. кількість безготівкових операцій становила 3220 млн. шт. і це більше на 30% порівняно з аналогічним періодом 2020р. Інтенсивне збільшення використання платіжних карток почалось ще в 2020 році, і становило 5211,2 млн.шт. і це на 25% більше ніж в 2019 році. Одночасно кількість готівкових операцій активно зменшується. В період з 2019 по 2020 рр. на 94 млн.шт. і це на 11%. Все це є наслідком карантинних обмежень, щодо хвороби. Люди, щоб уникнути контакту відмовляються від відвідування торгово- розважальних центрів , магазинів тощо. Більшою мірою користуються замовлення продуктів харчування через інтернет, як наслідок безготівкові розрахунки збільшуються порівняно з готівковими. (рис.2.8)

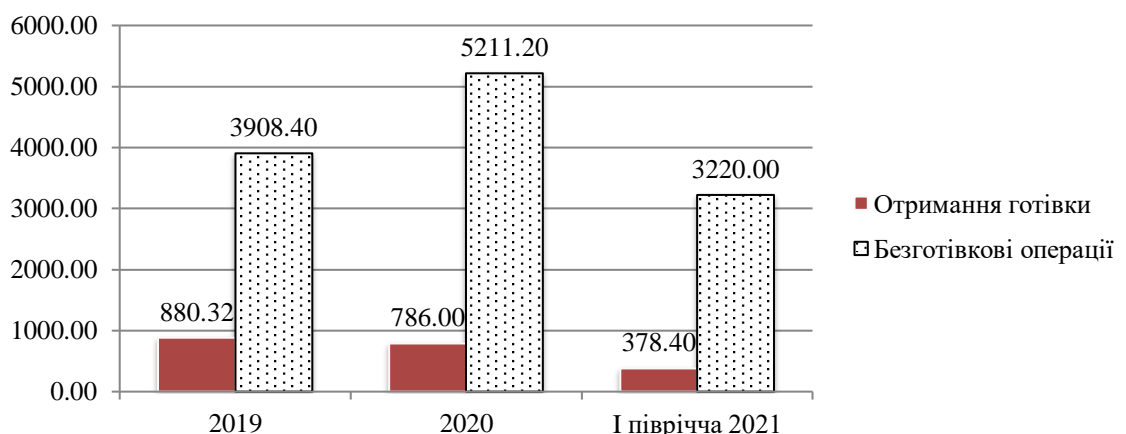

Рис. 2.8. Кількість платіжних операцій з використанням платіжних карток за 2019-1 півріччя 2021 років, млн.*

*Примітка: розраховано та побудовано автором за джерелом [4]

Проаналізуємо більш детально безготівкові операції з використання платіжних карток (рис. 2.9 та 2.10).

За кількістю операцій з використання платіжних карток протягом 2019 та 2020 року найбільшу частку становили розрахунки в торговельних мережах, проте вони зменшились менше ніж на 1% і на це вплинуло карантинні обмеження, закриття торговельних центрів і введення картину вихідного дня. Проте збільшилась чисельність переказ з картки на картку – близько 1% та операції в мережі інтернет, проте не суттєво (див. рис.2.9).

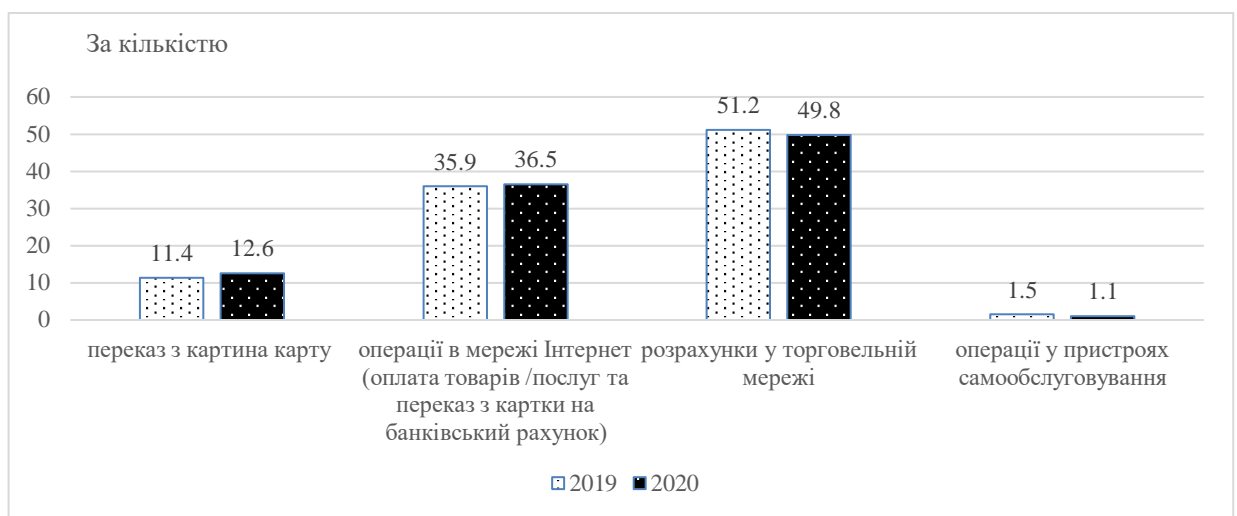

Рис. 2.9. Структура за кількістю безготівкових операцій з використанням карток протягом 2019-2020 років, %*

*Примітка: розраховано автором за джерелами[9, 26]

За сумою безготівкових операцій з використанням платіжних карток (1 див. рис. 2.10) превалювали перекази з картки на картку (42,8%), їхня кількість становила 12,6%. Водночас майже половину кількості безготівкових операцій з використанням платіжних карток (49,8%) здійснено в торговельній мережі, їхня сума становила 26,9% усіх безготівкових операцій. Порівняно з 2019 роком розрахунки в торговельній мережі зросли на 21,8% за кількістю та 15,9% за сумою.

Одночасно згідно з даними за 2020 рік громадяни України поступово почали змінювати свої звички. Наприклад, змінилась динаміка середніх сум

безготівкових операцій із платіжними картами, сума переказу з карти на карту в 2020 року зменшилась на 10,3% , тобто до 1444грн, а середній переказ по POS – терміналах на 5%, до 229 грн. Тобто в 2020 році суми операцій зменшились, але частіше стали використовувати банківські картки для невеликих покупок в магазинах чи операцій із переказу коштів. Одночасно збільшилась середня сума операцій в мережі інтернет вона зросла до 338 грн. Порівняно з попереднім роком це на 14% більше[4].

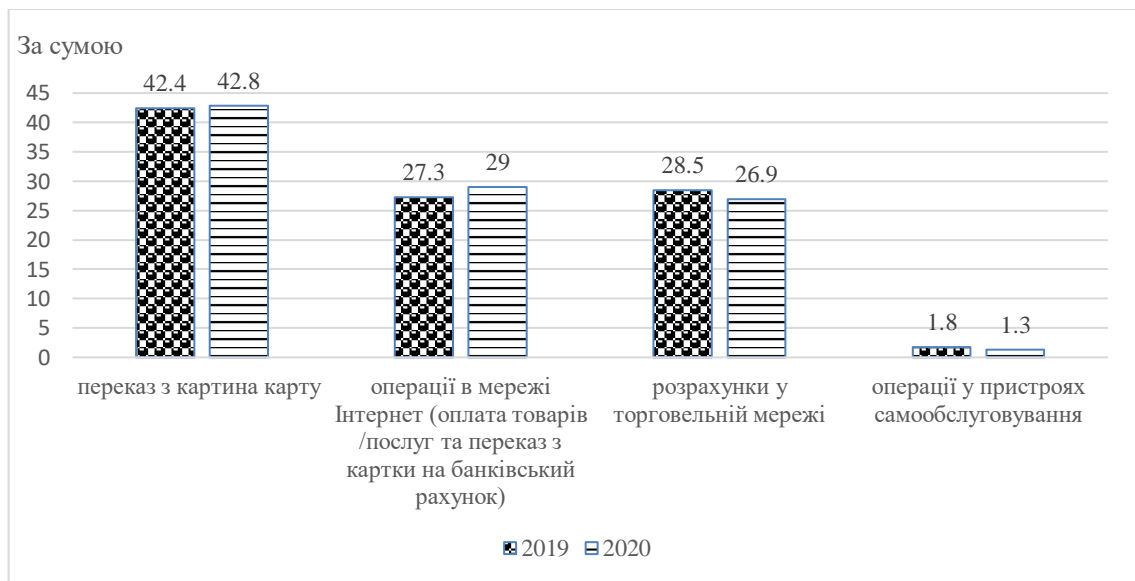

Рис. 2.10. Структура безготівкових операцій з використанням карток протягом 2019-2020 років, %*

*Примітка: розраховано автором за джерелами[9, 26]

У 2021 році перше місце займає саме перекази через мережу Інтернет це 36,5%,що дорівнюють 595 млн. грн. Порівняно у 2019 році було 513 млн.грн. Майже половину усіх безготівкових операцій займають безконтактні операцій , 49,8% . За сумою безготівкових операцій найбільшу частку займають переказі з картку на картку, і це становить 42,8% на 01.01.2021р. Якщо порівняти з 01.01.2020р. , то сума переказів змінилась майже на чверть на 25%. Отже, збільшення можливостей використання безготівкових платіжних засобів, які надають нам банки , та організації, через пандемію, сприяє збільшення нових діджитал технологій.

Аналізуючи використання платіжних карт, доречно буде розглянути використанняPOS-терміналів в Україні на початку 2021 року. Кількість

платіжних терміналів на 01.01.2021 року становило 9,4 тис. шт., що на 1 тис. більш ніж в попередньому 2019 році (рис. 2.11.).

Протягом останніх років спостерігати динаміку збільшення POS – терміналів в Україні з 2018 року (див. рис.2.11). Якщо порівняти динаміку збільшення по рокам , то з кожним роком в середньому збільшувалась кількість на 16%. А порівнюючи 01.01.2018 з 01.01.2021, то кількість POS – терміналів змінилась на 3,4 тис. шт. на 1млн. населення і це на 56% збільшилась їх кількість в 2021 році. Загалом у світі за останні чотири роки кількість розрахункових платіжних терміналів збільшилась удвічі. Це свідчить про більшу потребу їх використання, та постійну діджиталізацію у світі.

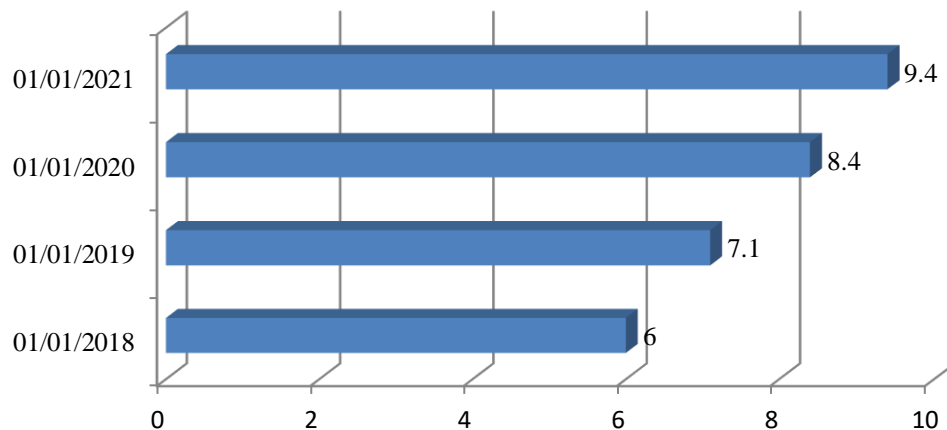

Рис. 2.11. Кількість платіжних терміналів на 1 млн. населення протягом 2018-2021 рр. тис.шт.*

*Примітка: розраховано та побудовано автором за джерелом[4]

Якщо розглянути регіональний розподіл термінальної мережі на території України, то він є нерівномірний. Найбільша кількість терміналів на одну душу населення припадає в м. Київ. Наступні провідні області це : Київська , Харківська, Дніпропетровська та Одеська. Найменша кількість терміналів на душу населення припадає на Закарпатську , Чернівецьку, Тернопільську , Луганську та Донецьку області. Найбільші темпи зростання кількості платіжних терміналів спостерігається у Тернопільській області у 2020 році. Отже, кількість платіжних терміналів в 2020 році на один мільйон населення збільшилась на 25% порівняно з 2019 роком.

Для здійснення безконтактних платежів в Україні, як і в інших країнах використовують безконтактні картки і смартфони. Згідно з визначення НБУ, це найбільш безпечний та легкий спосіб здійснення оплати та переказу коштів в теперішній час. Досліджуючи динаміку безготівкових розрахунків можна сказати, що кожна п'ята операція здійснювалась за допомогою смартфонів, або інших NFC – гаджетів.

Станом на 2020 5,8% всіх операцій по картам здійснювались безконтактно, інші 43,2% це розрахунки із фізичним зчитуванням носія картки. Але ж розрахунки по картам, які здійснювались безконтактно поділяються на: безконтактні операції з використанням карт 39,4% та розрахунки з використанням NFC- приладів 17,4%. Якщо розглядати за сумою, то загальна сума всіх безготівкових операцій станом на 2020 р. становить 595,1 млрд. грн. Розрахунки із фізичним зчитуванням носія картки дорівнюють 255, млрд. грн., безконтактні розрахунки з використанням карток 230,7 млрд.грн.,безконтактні розрахунки з використанням NFC – гаджетів 108,7 млрд. грн. Розглядаючи динаміку використання платіжних карток, безконтактних платіжних карток , та використання NFC–гаджетів. (рис.2.12).Можна спостерігати збільшення використання безконтактних платіжних засобів. Якщо порівнювати 2020 та 2019 рр. до безконтактні розрахунки з використанням безконтактних карток за сумою 70,6% , а за кількістю на 84,6%.

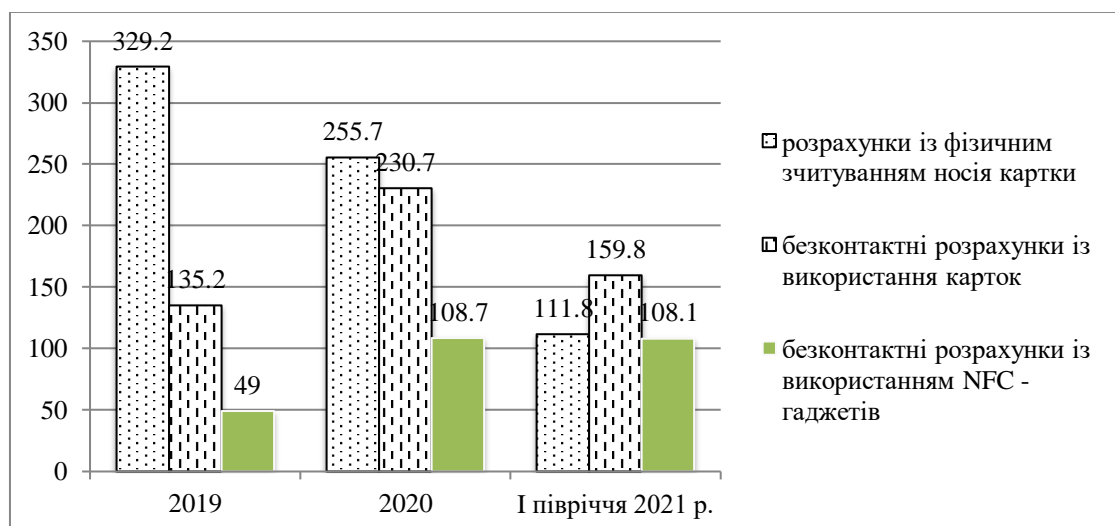

Рис.2.12. Динаміка здійснення безготівкових розрахунків з використанням платіжних терміналів (за сумою операцій) за 2019р. - I півріччя 2021р. млрд. грн.*

*Примітка: розраховано та побудовано автором за джерелом [9]

Протягом 2019 до 1 кварталу 2021 року спостерігається збільшення використання безконтактних платіжних засобів. Якщо порівнювати 2020 та 2019 рр. до безконтактні розрахунки з використанням безконтактних карток за сумою 70,6% , а за кількістю на 84,6%.

Розглядаючи безконтактні розрахунки із використанням NFC–гаджетів , то в 2020 році динаміка збільшення за сумою дорівнювала 121% , а за кількістю на збільшились на 109% (рис.2.13) Одночасно в першому півріччі 2021 року безконтактні розрахунки із використанням NFC – гаджетів за сумою майже дорівнюють результату за минулий 2020 рік,- це 108,1 млрд. грн.. Отже, збільшення використання безконтактних розрахунків свідчить про діджеталізацію в Україні, та можливість людям простіше , та зручніше розраховуватись за товар та послуги.

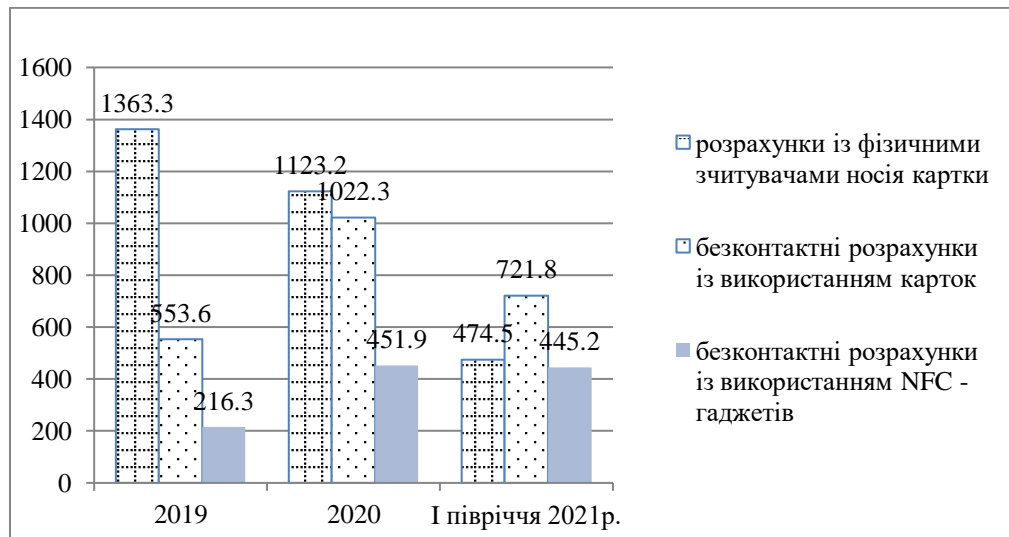

Рис. 2.13 Динаміка здійснення безготівкових розрахунків з використанням платіжних терміналів (за кількістю операцій) за 2019р. - I півріччя 2021р. млн. шт.*

*Примітка: розраховано та побудовано автором за джерелом [9]

Розглядаючи кількість платіжних карток потрібно визначити перелік системно важливих, та соціально важливих платіжних систем в Україні. Розподіл платіжних систем за категоріями важливості здійснюється регулятором для приведення діяльності значущих платіжних систем, які мають значну частку на ринку, у відповідність до міжнародних стандартів оверсайта.

До перших двох соціально важливих карткових платіжних систем Національний Банк відніс: Mastercard і Visa. Аналізуючи платіжні картки в розрізі платіжних систем, на 2021 р. можна виділити такі: MASTERCARD, VISA, ПРОСТІР, та інші.

Загальна кількість платіжних карток, які знаходяться в обігу на І півріччя 2021р. становить 76,09 млн.шт, це на 3,5% більше ніж за весь 2020р. Якщо порівняти 2020 та 2019рр. то кількість емітованих карток у 2020 році збільшилась на 4,6 млн. шт., і це більше на 5,1%

Також ми можемо порівняти їх кількість карток в розрізі карткових платіжних систем в період 2019р. - І півріччя 2021 р..(рис.14). В Україні Mastercard посідає перше місце, щодо карткових платіжних систем, це 47,9 млн.шт. в період І півріччя 2021 р., можна спостерігати, що це більше ніж за весь період 2020 року. Visa використовують менша частина людей, станом на І півріччя 2021 р 27,5 млн.шт. - це менше ніж Mastercard на 74,1%. Але Visa і Mastercard мають динаміку до збільшення в розрізі останніх років. Mastercard збільшилась кількість емітованих платіжних карток в обігу на 6,3%, а Visa на 0,8%.

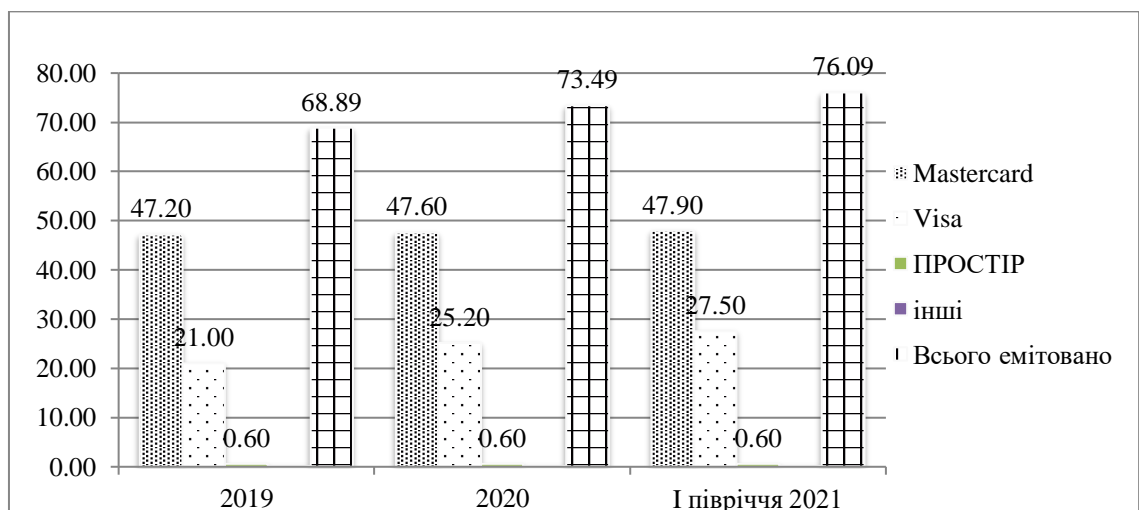

Рис. 14. Кількість карток у розрізі карткових платіжних систем
за 2019 – 1 квартал 2021 рік, млн. шт.*

*Примітка: розраховано та побудовано автором за джерелами[9,11]

Отже, динаміка до збільшення випуску банківських карток спричинено потребою в цьому громадян України. Люди з кожним роком все більше використовують платіжні картки, а якщо розглядати кількість карток в розрізі платіжних систем, то Mastercard має переваги для своїх користувачів: в період з 2020р. під час пандемії, карткова платіжна система Mastercard пропонує для власників карток «преміум» безкоштовний ПЛР тест в аеропорту «Бориспіль», аеропорту «Одеса», та аеропорту «Харків». Умовами такого тестування є те, щоб на залишку карти було не менше 1 грн., та протягом останніх 30 днів власник карти здійснив операції на суму не менше 6000грн. Тобто карткова система Mastercard, позиціонує себе в Україні як лідируюча, та найкраща в період карантинних обмежень.

Отже, досить важливим показником збільшення динаміки безготівкових розрахунків є те, що упродовж минулого року на платіжному ринку спостерігалася стабільна динаміка розширення платіжної інфраструктури, в першу чергу безконтактної, що зумовлено популярністю безконтактних операцій. Незважаючи на COVID-19, нескінченні карантинні обмеження платіжна інфраструктура розширюється. З'являються все більше POS-терміналів, що позитивно впливає на розвиток електронної платіжної системи, та забезпечує зручність оплати, саме під час пандемії. Українці в теперішньому часі обирають швидкість та безпечність безконтактних платежів (як з використанням безконтактних карток, так і за допомогою смартфонів та інших NFC-пристроїв). І це впливати на подальший розвиток та розширення електронних платежів в Україні.

РОЗДІЛ 3

РОЗВИТОК РИНКУ ЕЛЕКТРОННИХ ПЛАТІЖНИХ ЗАСОБІВ В УКРАЇНІ

3.1. Зарубіжний досвід використання електронних платіжних засобів

Завдяки повсюдному поширенню Інтернету та легкому доступу до смартфонів ринки по всьому світу готуються до вибуху цифрових платежів. COVID-19 прискорив впровадження цього методу, оскільки роздрібні торговці все частіше звертаються до безконтактних платежів.

Національна платіжна корпорація Індії запустила платіжну систему з підтримкою Aadhaar (AePS) у всіх точках CSC по всій країні. Ця система заснована на демографічній та біометричній/райдужній інформації людини, що виключає загрозу будь-якого шахрайства та неправдивої діяльності. Aadhaar сприятиме автентифікації свого одержувача «у будь-який час і в будь-якому місці». Мета полягає в тому, щоб досягти взаємодії між банками для платіжних транзакцій на основі Aadhaar. Додаток DIGIPAY надасть CSC можливість заробляти та обслуговувати спільноту, де немає точок доступу до банківського обслуговування. VLE можуть також використовувати успіхи свого Центру та відігравати життєво важливу роль у створенні безготівкового суспільства відповідно до бачення уряду.

Гаманець DigiPay дозволяє створити електронний обліковий запис, до якого можна отримати доступ зі свого мобільного телефону в будь-який час. Ви можете використовувати DigiPay для широкого кола фінансових операцій. Це шлюз до безготівкових розрахунків, оскільки він гарантує, що ви зможете безперешкодно платити за допомогою єдиного платіжного рішення [17].

Платформа для цифрових платежів DigiPay продемонструвала тенденції цифрових платежів по всьому світу, які можна визнати кращими в 2021 році. Біометрична аутентифікація — це метод перевірки, який включає біологічні та структурні характеристики людини. Ці методи перевірки включають сканери

відбитків пальців, розпізнавання обличчя, розпізнавання райдужної оболонки, аналіз серцебиття та картування вен. Зі зростанням проблем крадіжки особистих даних і шахрайства біометрична аутентифікація може стати надійним і безпечним варіантом для всіх цифрових платежів, які відбуватимуться в 2021 році. Навіть статистика свідчить про те саме. Згідно з Biometric Update.com, у 2021 році буде випущено 2,5 мільйона (приблизно) платіжних карток у всьому світі.

Біометрична аутентифікація є унікальним і важливим методом оплати, оскільки він включає та забезпечує точність, ефективність та безпеку в одному пакеті. Біометрична аутентифікація є дуже захищеним методом, оскільки включає в себе унікальні характеристики людини. Цей фактор також сприяє формуванню лояльності та довіри клієнтів.

За даними Forbes, у 2021 році покоління Z становить 31% (приблизно) населення планети. Цей зсув населення має величезне значення. Тому що цей зсув вказує на те, що більшість населення світу в 2021 році є технологічно підкованим поколінням. Це покоління має більшу залежність від передових, автоматизованих, швидших та ефективних технологій та послуг. Як наслідок, попит на системи цифрових платежів зараз дуже актуальний та швидко зростає по всьому світу [22].

Термін «покоління Z» або «покоління Z» використовується для осіб, які народилися між 1999-2012 роками. Простіше кажучи, усі, кому від 7 до 20 років, є поколінням Z, яке також є поколінням цифрового світу. Це покоління матиме більшу залежність від передових, автоматизованих, швидших та ефективних технологій та послуг. Як наслідок, попит на системи цифрових платежів буде швидко зростати в наступному році.

Раніше банківські рахунки розпізнавались за випадковими комбінаціями цифр, але технологія EMV показала більш захищений, та комп'ютеризований механізм оплати. Ця технологія відома тим, що використовує коди, які змінюються щоразу, коли відбувається транзакція. Таке використання тимчасових кодів значно підвищує безпеку банківських рахунків. Цей приклад

показує нам, як коди можуть формувати те, як ми керуємо системами банківських рахунків.

Також у світі зростає попит на мобільні точки продажу, Мобільна точка продажу (mPOS) — це революційна технологія, оскільки вона звільняє всіх продавців від їх звичайних місць і платежів у магазинах. Це звільняє їх від відвідування різних місць, таких як концерти, виставки, фургони з їжею та багато інших, де вони можуть безперешкодно приймати платежі від своїх клієнтів.

Мало того, технологія mPOS також робить величезну різницю в процесі оплати магазину, роблячи його більш спрощеним і гнучким, замінюючи центральні каси торговим персоналом, оснащеним пристроями mPOS. Ця технологія безсумнівно, стане популярною технологією цифрових платежів, і статистика свідчить про те ж саме. Згідно з Global Market Insights, mPOS матиме CAGR 19% (приблизно) у період з 2021 по 2026 рік.

Багато гігантів інвестували у виробництво розумних колонок. Amazon був першим, хто придумав свій перший розумний динамік у 2014 році. Google Home та Apple приєдналися до Amazon у 2016 та 2017 роках відповідно. Динаміки, які розвинулися від розумних помічників, були примітивними за своєю природою, оскільки були обмежені лише телефонними пристроями. Однак із розвитком домашньої автоматизації розумні колонки також почали ставати мейнстрімом.

Давайте подивимося на деякі статистичні дані, щоб краще зрозуміти ситуацію з розумними динаміками. За даними Statista, 35% користувачів використовують розумні колонки для покупки таких товарів, як догляд за дому, продукти харчування та одяг. Цікаво, що близько 28% людей використовували розумні колонки для надсилання грошей або здійснення прямих платежів. Але це досить невелика частка, оскільки з міркувань безпеки менша кількість людей вирішує здійснювати платежі через розумні колонки. Ця занепокоєння з приводу безпеки широко поширена, оскільки в прес-релізі TNS зазначено, що близько 74% користувачів мають проблеми з безпекою здійснення платежів за

допомогою голосових помічників. Крім того, вони також сказали, що можуть припинити виплати через це занепокоєння. Навіть після цього майбутнє розумних колонок виглядає багатообіцяючим, оскільки такі великі імена, як Amazon, Google та Apple, вкладають кошти у створення своїх передових розумних колонок.

Одночасно статистичні дані вказують на прогнозує світле майбутнє платежів за розумні колонки. ВІ підрахував, що використання розумних колонок швидко зросте з 18,4 мільйона користувачів у 2017 році до колосальних 77,9 мільйонів користувачів до 2022 року [22].

Що стосується безконтактних платежів то вони вважають швидшими, та безпечнішими. ніж технологія PIN-коду, оскільки вона миттєво передає зашифровані дані на пристрій точки продажу. Такі компанії як Samsung, Apple і Google, вже мають свої безконтактні платіжні системи Samsung Pay, Apple Pay і Google Pay відповідно. Щоб здійснити платежі, клієнту достатньо просто завантажити програму, додати картку, ввівши дані картки, а потім махнути телефоном на будь-який зчитувач. Ці платежі називають платежем NFC , тому що вони можливі лише за технологією ближнього зв'язку.

Платежі NFC використовуються в багатьох країнах. Наприклад, у Китаї він використовується як спосіб оплати в громадському транспорті. Так само в Лондоні платежі NFC використовуються на автовокзалах і станціях метро. В Японії ця технологія використовується для надання інформації про посвідчення особи. Фінанси Великобританії представляють кластер фінансових установ і банків, і вони передбачили, що до 2027 року близько 36% загальної суми платежів будуть здійснюватися за допомогою безконтактних карток із підтримкою NFC [22].

Згідно зі звітом RetailDive, близько 2,1 мільярда клієнтів користуються мобільними гаманцями у 2019 році. І це число обов'язково зросте у 2020 році. Рішення для мобільного гаманця — це не що інше, як мобільний додаток, який намагається імітувати реальний фізичний гаманець. За допомогою мобільного гаманця ви можете надсилати гроші іншим користувачам, отримувати гроші від

інших користувачів і зберігати гроші всередині гаманця. Мало того, що за допомогою мобільного гаманця користувач може оплачувати комунальні послуги, купувати квитки, отримувати винагороди та багато іншого.

За даними Appventurez, обсяг транзакцій мобільного гаманця зросте до 274,4 мільярда (приблизно). Саме тому багато великих компаній, таких як Apple, Google і Samsung, почали надавати мобільні гаманці для переведення в готівку цієї транзакції. Проте всі ці гаманці специфічні для бренду та компанії. У найближчі роки все більше компаній намагатимуться створити свій власний гаманець для певного бренду.

Згідно з дослідженням The Futurist Group, близько 38% споживачів зараз сприймають безконтактність як основну функцію платежів. У звіті Juniper Research говориться, що половина населення світу буде використовувати мобільні гаманці до 2024 року. Хоча колись це були альтернативні способи оплати, вони швидко стають улюбленими засобами транзакцій для споживачів.

Відповідно міжнародна компанія розробник програмного забезпечення нещодавно інтегрувала 10 нових різних глобальних шлюзів для онлайн-роздрібного продавця у Великобританії. Усі канали були зручними для мобільних пристроїв, і кожен був налаштований по-різному з точки зору відповідності PCI, GDPR та DSS. Але всі вони були об'єднані в єдину систему, що дозволило торговцям діяти в глобальному масштабі. DataArt також створив мобільні додатки для урядів, державних служб та неурядових організацій, щоб вони могли безпечно здійснювати або отримувати платежі.

RTP платежі – це платежі у реальному часі, продавці у всьому світі все частіше їх використовують. Їх можливості дозволяють продавцям, покупцям, та всім приватним особам відправляти й отримувати гроші за лічені секунди. Але найбільші зміни RTP відбуваються з початком поширення смартфонів, додатків P2P, соціальних виплат, цифрових валют, біометричних даних і систем розрахунків у реальному часі. Необхідність змін і задоволення зростаючих запитів клієнтів є справжнім мотивом прийняття негайних платежів. Конкуренція з боку нових агресивних гравців із бізнес-моделями, що швидко

розвиваються, також сприяла зростанню платежів у реальному часі. Інші фактори включають очікування продавців, тиск з боку регуляторних органів і глобалізацію. Негайні платежі дозволяють здійснювати платіж негайно, та надійно, і це сприяє покращенню розміщення даних, та управління процесами, що призведе до зменшення операційних витрат. Також створення RTP допоможе казначейству керувати оборотним капіталом і скоротити час, необхідний для визнання дебіторської заборгованості.

DataArt у США розробив систему обміну платежів, що відповідає стандарту ISO 20022, для провідного постачальника фінансових рішень для ланцюга поставок. Клієнтська база зростала, і багато нових клієнтів віддали перевагу оплаті в режимі реального часу. Проект був завершений за півроку, і після впровадження нової системи клієнтська база зросла на 5%. Критично важлива автоматизація процесів системи RTP зменшила експлуатаційні витрати та мінімізувала ризик простою. Дізнайтеся більше про цей проект «Рішення для управління готівкою ISO 20022».

Машинне навчання і штучний інтелект набирають обертів у світі. Виявлення шахрайства на основі штучного інтелекту стає основною потребою для кожного фінансового суб'єкта. Наразі рівень шахрайства залишається високим, особливо через зростання онлайн-транзакцій. Згідно з дослідженням Experian, рівень шахрайства під час карантину COVID-19 зріс на 33%, оскільки хакери прагнули отримати вигоду. Для фінансових компаній кращі системи з найвищою безпекою мають можливість не піддатися хакерству. За допомогою машинного навчання ваші програми зможуть виявляти та блокувати будь-які потенційні порушення безпеки. Оскільки системи інтелектуальні, вони можуть налаштувати себе в режимі реального часу, забезпечуючи активне виявлення шахрайства.

Штучний інтелект має особливо великий вплив на обслуговування клієнтів. Компанії часто завалені транзакціями, що призводить клієнтів до запитів про затримки або інші нагальні проблеми. Більше, ніж будь-коли, клієнти очікують миттєвих відповідей на свої питання. Чат-боти можуть

допомогти вирішити основні питання та надати клієнтам миттєві відповіді. Насправді, більшість конкурентів вашої компанії, ймовірно, використовують чат-боти для оптимізації підтримки клієнтів. За даними Juniper Research, чат-боти можуть заощадити банкам та іншим платіжним компаніям мільярди доларів, взявши на себе так багато дорогих операцій. Компанії також можуть заощадити мільйони годин на вирішенні спорів. Штучний інтелект та машинне навчання також можуть забезпечити безцінні обов'язки по догляду за клієнтами, такі як персоналізована інформація про продукт, відгуки клієнтів, інтелектуальна переадресація викликів, автоматизація процесів та аналітика клієнтів з високим впливом. Також 61% компаній у світі з інноваційною стратегією використовують штучний інтелект для виявлення нових можливостей.

У світі кожен центр електронної комерції зараз працює над інтеграцією кількох платіжних каналів для підвищення рівня задоволеності клієнтів. На жаль, створення нової платіжної системи та підтримка кількох існуючих може виявитися досить витратним. Існує також багато сліпих зон, пов'язаних із додаванням нових способів оплати. Організація платежів дозволяє компаніям уникати ігор у вгадування. За допомогою стратегії організатори компанії знають, що їм знадобиться, щоб інтегрувати певний спосіб оплати. Рівень організації платежів на основі штучного інтелекту також надає аналітику того, як змінюються показники відкликаних платежів, шахрайства та успішності транзакцій в режимі реального часу. Потім компанії можуть використовувати цю інформацію, щоб вирішити, як ефективно обробляти платежі. Що стосується DataArt, то ця компанія має великий досвід по створенню штучного інтелекту та машинного навчання. Вона може створити або замінити застарілі системи виявлення шахрайства рішеннями нового покоління.

Також дивлячись на досвід багатьох країн, дуже доречним в теперішній час є так звана хмарна міграція. Це новітній вид мережних послуг, за допомогою якого можна, більш безпечно зберігати великі об'єми даних, без значних інвестицій, та мати до них доступ з будь-якої точки планети. Сьогодні

більшість банків мають ефективні застарілі системи на фізичних пристроях, але незабаром це може змінитися. Прийнявши хмарні послуги, платіжні процесори зможуть зберігати, отримувати доступ та обробляти дані через Інтернет, а не на фізичних пристроях. Є чотири основні причини, чому хмарні технології є привабливими: гнучкість, масштабованість, низькі експлуатаційні витрати та краща безпека.

Обробка платежів через хмарні системи дозволяє клієнтам здійснювати транзакції через свої мобільні телефони. Крім того, існує додаткова гнучкість співпраці з системами EFTPOS, які дозволяють інтегрувати послуги, такі як Google Pay, Apple Pay, Alipay та інші подібні платіжні канали. Багато фінансових установ переходять на хмару, щоб підвищити безпеку. Незважаючи на те, що хмарні послуги залишаються новим варіантом, довели, що хмарні послуги пропонують надійну безпеку, що дає змогу платіжним процесорам отримати зелене світло від PCI та інших регуляторів.

Дані є найціннішим активом компанії. Щоб повністю використати його потенціал, він потрібен у хмарі, щоб інші системи могли легко отримати до нього доступ. Але є кілька речей, на які варто звернути увагу, перш ніж стрибнути в хмарний потяг. По-перше, потрібно з'ясувати, чи найкраще відповідають потребам вашої компанії — приватні, гібридні, спільноті чи загальнодоступні хмарні сервіси. Потім розробіть стратегію міграції для критичних систем, які потребують оновлення. Прикладами компаній, які перенесли більшу частину своїх операцій у хмару, є Deutsche Bank, Credit Suisse, Barclays та HSBC [17].

Відкритий банкінг зараз є глобальною тенденцією, яка, як очікується, покращиться в найближчі роки. Традиційна банківська справа більше не може обслуговувати потреби оцифрованого світу. Використання відкритих банківських послуг відкриває компанії безмежні можливості. Згідно з дослідженням Accenture, 30% малих підприємств і 40% великих корпоративних підприємств використовують відкриті банківські операції. У тому ж звіті

зазначено, що ця тенденція, як очікується, прискорить органічне зростання на 10% протягом наступних 3-5 років.

Однак процес буде непростим. Деякі європейські банки виявили опір переходу на відкрите банківське обслуговування, що може уповільнити його прогрес. Тим не менш, ті, хто достатньо сміливий, щоб побачити переваги змін, виграють. Тож як відкритий банківський бізнес вплине на операції, пов'язані з платежами? По-перше, відкритий банкінг сприяє здійсненню кредитних переказів у режимі реального часу. Це може допомогти підприємствам негайно відправити продукцію. Компанії матимуть повний доступ до інформації про клієнтів і зможуть налаштовувати для них пропозиції, маючи змогу безпечно керувати ризиками. Відкритий банкінг зосереджений на API, що полегшує інтеграцію з іншими платформами. Це може стимулювати масштабну цифрову трансформацію, що призведе до плавного та швидшого часу обробки за менших витрат.

Отже, діджиталізація всіх сфер життя людини створила необхідність на інтерактивну взаємодію. В теперішньому світі банки, клієнти і бізнес зацікавлені у розвитку електронних платіжних засобів. Тому для України зарубіжний досвід цих країн можна використовувати задля подальшого розвитку, та впровадження.

3.2 Перспективи розвитку електронних платіжних засобів в Україні

В Україні платіжний ринок є досить розвинений. Але для небанківських надавачів платіжних послуг існують певні обмеження - обов'язкова участь у платіжних системах, немає можливості вести та відкривати рахунки, емітувати платіжні картки та електронні гроші, залучати агентів, і це все призводить до неповноцінного розвитку.

Вітчизняний розвиток інфраструктури здійснюється переважно на базі технологій карткових платіжних систем, але у багатьох розвинених країнах світу вже досить часто використовують СМП. Система миттєвих платежів має низку переваг порівняно з нашою картковою системою.

Національний банк України з міжнародними експертами – представниками держав-членів Європейського Союзу 28-29 квітня 2021 року провели експертний форум «Системи миттєвих платежів» у межах проекту Twinning «Посилення інституційної та регуляторної спроможності Національного банку України з метою імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС»[15].

Головна ціль створення системи миттєвих платежів в Україні – надати можливість користувачам здійснювати швидкі, дешеві перекази та платежі з одного платіжного рахунку на інший платіжний рахунок за допомогою зручних, сучасних та інноваційних каналів доступу та методів ініціювання платіжних операцій. Створення системи миттєвих платежів сприятиме розвитку платіжної інфраструктури, задоволенню очікувань ринку та користувачів, фінансовій інклюзії та збільшенню безготівкових розрахунків.

Ключові особливості системи миттєвих платежів:

- робота 24 години на день, 365 днів на рік;
- рух коштів відбувається між рахунками користувачів;
- невідкличність платежів;
- миттєва доступність коштів отримувачу для використання (кредитування рахунку отримувача);
- миттєве сповіщення отримувача про зарахування коштів [2].

Аналізуючи переваги СМП можна дійти висновку, що вона має досить велику кількість переваг, як для фізичних осіб, торговців і НБУ держави досить великий вплив (рис.3.1.)

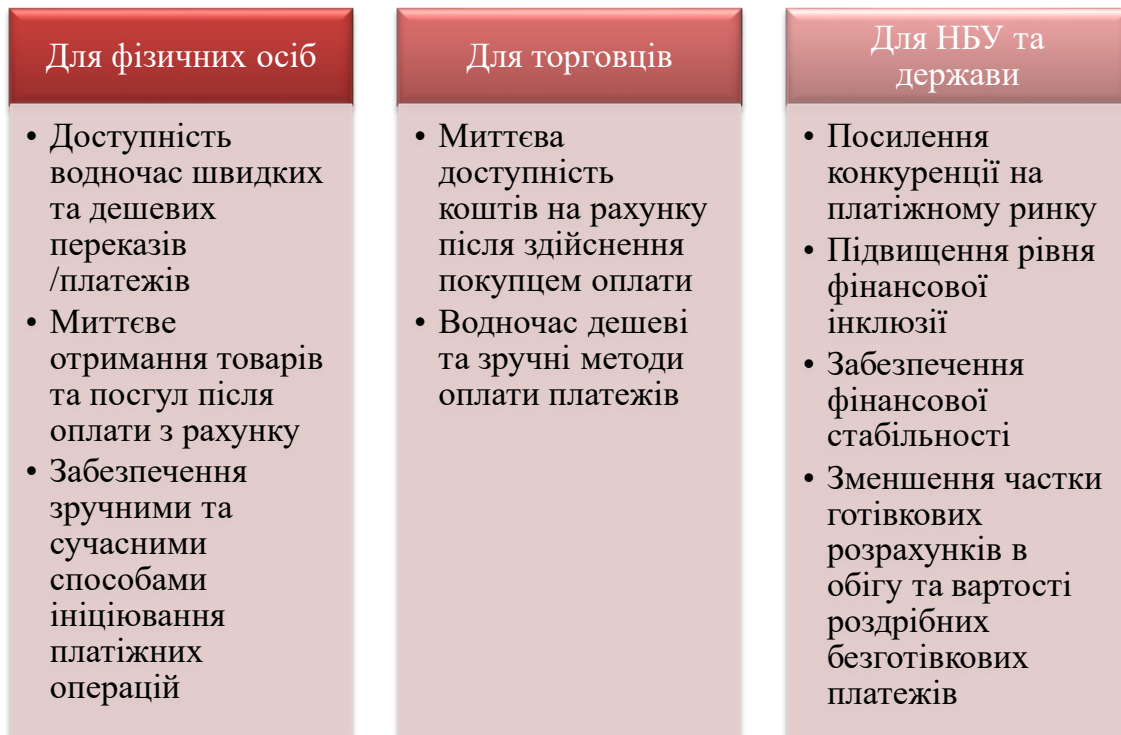

Рис. 3.2. Переваги системи миттєвих платежів [15]

Враховуючи світовий досвід, тобто напрацювання з міжнародними партнерами (місія Світового банку за Програмою переказів і платежів та проект Twinning «Посилення інституційної та регуляторної спроможності Національного банку України з метою імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС) та опитування в межах експертного форуму у розрізі проекту Twinning, сформовано модель системи миттєвих платежів, котра беззаперечно можна впровадити в практику України, що вона включає в себе:

- Рівні архітектури СМП, учасники та ролі
- Типи роздрібних платіжних потоків та етапи впровадження
- Платіжні ситуації
- Канали ініціювання платіжних операцій та доставки повідомлень
- Схеми виконання платіжних операцій
- Застосування унікальних ідентифікаторів (Aliases)
- Застосування QR-коду
- Остаточні розрахунки між учасниками СМП та управління ліквідністю

- Підходи до вирішення задачі зі створення СМП і основні принципи реалізації [15].

Наступним, розглянемо архітектуру моделі МСП в Україні, її учасників та ролі. (рис.3.2)

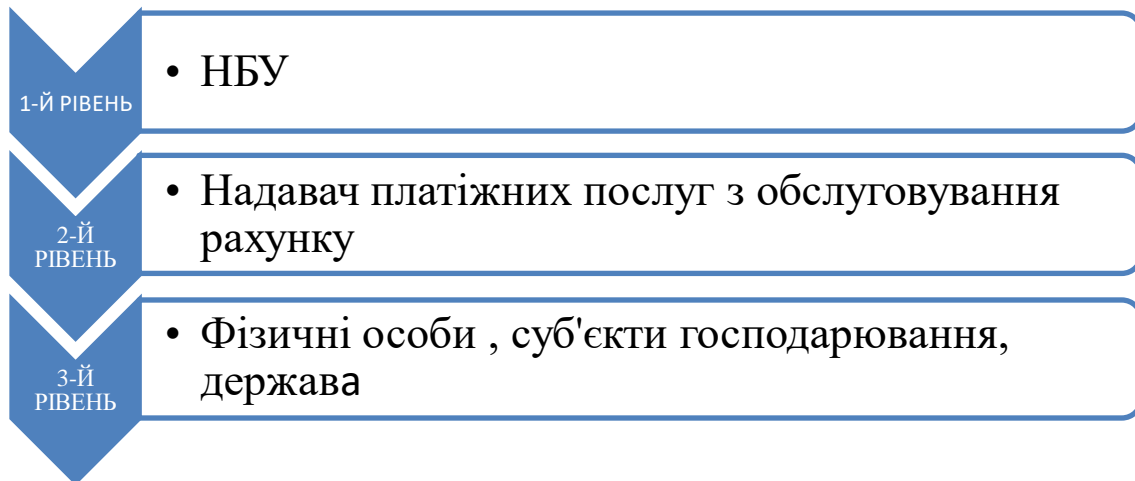

Рис. 3.2 Ієрархія Системи миттєвих платежів модель для України [15].

Згідно цієї ієрархії (див. рис.3.2.) НБУ виступає власником та оператором системи миттєвих платежів, здійснює ведення кореспондентських рахунків, та проведення остаточних рахунків. Національний Банку України також виступає , як власник сервісу Aliases та виконує функцію маршрутизатора, та ще виступає як розробник стандарту QR-кодів. Надавачі платіжних послуг з обслуговування рахунку – банки та небанківські фінансові установи , мають право на взаємодію з користувачем , виступають власниками каналів взаємодії з користувачами , та власниками користувацьких сервісів. А на третьому рівні знаходяться фізичні особи, суб'єкти господарювання та держава, які здійснюють та користуються миттєвими розрахунками.

До видів транзакцій миттєвих платежів в Україні планують впровадження поетапно :

Перший етап:

1. P2P (між фізичними особами)
2. P2B (Між фізичними особами та суб'єктами господарювання)

3. P2G (Від фізичних осіб до держави)
4. Видача готівки та готівкове поповнення

Другий етап:

1. B2P (Від суб'єктів господарювання до фізичних осіб)
2. B2B (Між суб'єктами господарювання)
3. G2P (Від держави до фізичних осіб)
4. B2G, G2B (Між суб'єктами господарювання та державою)

Тобто, система миттєвих платежів на першому етапі вирішує такі платіжні ситуації: перекази між фізичними особами, оплата товарів та послуг в торговій точці, оплата товарів та послуг в мережі Інтернет, оплата рахунку за банківськими реквізитами, видача готівки та готівкове поповнення рахунку [15].

Обравши види транзакцій які поетапно будуть впроваджуватись під час здійснення миттєвих платежів, НБУ також акцентує увагу на канали ініціювання платіжних операцій. Їх поділяють на канали для отримувача, та канали для платника. Для отримувача це платіжний застосунок (мобільний та веббанкінг), віджет (для вебсайта отримувача), платіжний пристрій (для фізичної торгової точки отримувача) надавача платіжних послуг з обслуговування рахунку. Також отримувач надсилає платнику запит на підтвердження та ініціювання кредитового переказу. Для платника це - платіжний застосунок (мобільний та веббанкінг) надавача платіжних послуг з обслуговування рахунку, також платник ініціює кредитовий переказ.

Також будуть існувати вимоги до каналів доставки повідомлень. В СМП існує обов'язкова реалізація функціоналу доставки повідомлень про успішну операцію, тут мають бути певні вимоги:

- Миттєвість
- Зручність
- Доставка повідомлення до місця продажу/каси, яка виконує розрахунок (у т. ч. через канали ініціювання платіжних операцій)

Доставку повідомлень отримувачу про успішну платіжну операцію здійснює надавач платіжних послуг з обслуговування рахунку.

Згідно з моделлю миттєвих платежів, в Україні має бути застосування унікальних платежів Aliases. Aliases – комбінація літер, цифр, символів, знаків, що надається користувачу надавачем платіжних послуг з обслуговування рахунку та дає змогу однозначно ідентифікувати користувача та/або його рахунок для цілей виконання платіжної операції [15].

До ключових особливостей Aliases можна віднести:

1. Один рахунок може мати виключно один Alias, а ось Aliases можна мати декілька з одним рахунком.
2. Можна використовувати нікнейми , псевдоніми або номери телефону
3. Кожного користувача можна ідентифікувати (після введення номеру рахунку , або Alias отримувача).

База даних Aliases повинна зберігати наступний набір даних:

Для фізичних осіб: Alias, IBAN , Скорочений ПІБ, який не розкриває персональні дані (наприклад, Володимир) , ID банку

Для суб'єктів господарювання: Alias, IBAN, Повне найменування, ID банку [15].

Також можна розглянути, як стосовно моделі СМП, будуть застосовувати QR – код . QR-код у платежах – це спосіб безконтактної оплати, який здійснюється за допомогою сканування QR – коду мобільним пристроєм. Також цей код має інформацію, щодо отримувача або відправника коштів. За допомогою коду для користувачів поліпшується взаємодія, мінімізуються помилки під час укладання договорів, полегшення здійснення операцій, та можна отримати додаткові дані про платіжну операцію та отримувача. Також існують два види QR-коду : динамічний QR-код, статичний QR-код. (рис.3.3.)

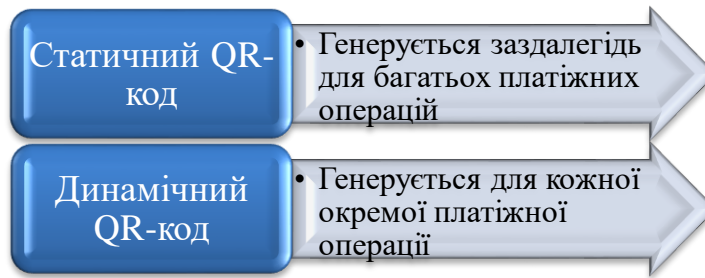

Рис.3.3. Відмінності QR-кодів в залежності від підходів до генерування [15]

Статичний QR-код рекомендований до застосування для отримувачів які мають невеликий асортимент товарів , та послуг, не мають жорстких обмежень щодо часу здійснення платіжної операції. Також мають новелу кількість кас (місць продажу) 1/2. Щодо динамічного QR-коду це – великий асортимент товарів і послуг, велика кількість місць продажу, та жорсткі обмеження щодо часу здійснення операцій.

На сьогодні можна виділити стримуючі фактори розвитку електронної платіжної системи в Україні, які необхідно вдосконалити:

- Відсутність організаційної системи правового регулювання електронної платіжної системи , тобто державі досить складно регулювати цю сферу.
- Неповноцінність інформативності клієнтів, тобто організації не завжди повідомляють клієнтів про форс- мажорні ситуації, або про певні можливості електронних платіжних систем.
- Не у всіх регіонах України доступний інтернет, і це не дає можливості повноцінно користуватися можливостями електронних платіжних систем.
- Також дуже велика кількість шахрайства в електронних розрахунках, тобто особливу увагу в Україні слід приділити безпеці.

Отже, досконала та успішна система миттєвих платежів має бути комплексною, обов'язково включати зручні канали ініціювання платежу. Одночасно, СМП має включати вторинні ідентифікатори рахунків та способи передачі реквізитів і звісно здійснювати велику кількість затребуваних типів

роздрібних платежів та варіантів їх використання. Національний Банк України досить доступно та чітко розписав план дій, щодо впровадження більш розвиненої системи для електронних роздрібних платежів, яка буде досить доречно для впровадження в Україні. Пандемія COVID-19 ринок переломним моментом для безготівкового суспільства. Платіжна індустрія побачила різке зниження використання готівки, оскільки безконтактні платежі та платежі IoT вибухнули. До глобальних локдаунів на початку цього року цифрові валюти швидко набули популярності. Цифрові платежі – майбутнє. У найближчі роки ми побачимо, що способи оплати переходять з фізичної готівки на цифрові способи оплати.

Отже, використання електронних платіжних засобів в Україні буде сприяти збільшенню використання коштів. Для сучасного світу це більш оптимальний спосіб, тому що люди зможуть витратити кошти за будь-яких обставин. Адже, зараз ситуація у світі через вірус COVID 19 не найкраща, тому за допомогою електронних платіжних засобів населення мають змогу відправляти кошти через інтернет, здійснювати замовлення, тощо.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

За результатами дослідження роботи можна зробити такі висновки:

1. Дослідивши теоретичні аспекти функціонування та розвитку електронних платіжних засобів, слід зазначити, щоза допомогою електронного платіжного засобу збільшується та розширюється кількість платіжних послуг, та підвищується їх якість. Легкість використання пристроїв, на яких зберігаються електронні гроші, конфіденційність та безпека розрахунків позитивно впливають на прагнення споживачів користуватися безготівковими операціями. В Україні в 2020 році значно збільшилось використання безконтактної платіжної системи. Емісію електронних платіжних засобів в межах України можуть здійснювати лише банки, що уклали договір з платіжною організацією платіжної системи. Саме тому одним із головних завдань розвитку банківської системи повинно бути підвищення рівня функціонування та розвитку електронних платіжних засобів.

До пропозицій щодо підвищення рівня функціонування електронних платіжних засобів відносимо:

- зміну застарілих підходів до правового регулювання платіжного ринку;
- посилення захисту прав споживачів цих послуг;
- підвищення безпеки та ефективності надання платіжних послуг, сприяння інноваціям.

2. Ключові зміни в використанні безготівкових засобів це – їх збільшення. В Україні як і в інших країнах в 2021 році значно збільшилось використання безконтактної платіжної системи. Так, легкість використання пристроїв, на яких зберігаються електронні гроші, конфіденційність та безпека розрахунків позитивно впливають на прагнення споживачів користуватися безготівковими операціями. Розвитку електронних платіжних засобів сприяють і зростання кількості банківських карток, і популярність інноваційних способів оплати, такі як NFC-платежів, QR-кодів, криптовалют, тощо. Дивлячись на кількість

безготівкових операцій в світі можна побачити, що вони мають позитивну тенденцію до збільшення, адже:

- аналізуючи 2017 рік частка безготівкових операцій, порівняно з готівкою – була не значна і сягали 39% і 61 % відповідно. Проте зовсім протилежну тенденцію спостерігаємо вже у 1 кварталі 2021 років, отримання готівки досягає 37%, а безготівкові операції – 60%;

- дивлячись на кількість платіжних терміналів на 01.01.2021 року, то їх становило 9,4 тис. шт., що на 1 тис. більш ніж в попередньому 2019 році;

- в період з червня 2020р. по червень 2021р. країни які ми досліджували та Україна мають тенденцію до збільшення використання банківських карток з чипом. Така динаміка також свідчить про збільшення попиту на безготівкові розрахунки, в зв'язку з обмеження контакту через пандемію;

- в світі збільшилась сума платежів із застосуванням технології NFC збільшилась на 104% в порівнянні 2018 року.;

3. Незважаючи на те, що в світі ми бачимо тенденції до збільшення використання безготівкових розрахунків, та введення більш діджиталізованих технологій у світі, Україна не відстає в цьому питанні. За даними НБУ у 2020 році за допомогою платіжних карт українці зробили 5,997 млрд. транзакцій, і це на 44% більше ніж в попередньому 2019 році. Що стосується першої половини 2021 року. Якщо розглянути використання POS-терміналів в Україні на початку 2021 року. Кількість платіжних терміналів на 01.01.2021 року становило 9,4 тис. шт., що на 1 тис. більш ніж в попередньому 2019 році. Тобто ми можемо спостерігати динаміку збільшення POS – терміналів в Україні, що свідчить про розширення можливості людям здійснювати безконтактні розрахунки. Що стосується безконтактні розрахунки із використанням NFC-гаджетів, то в 2021 році в Україні кожна друга операція з картою – це цифрова оплата за допомогою NFC-гаджета або ж онлайн, станом на кінець першого кварталу 2021 року.

Тобто, ми можемо спостерігати динаміку до збільшення використання електронних платіжних засобів, як у світі, так і в Україні.

Важливим показником збільшення динаміки безготівкових розрахунків є те, що упродовж минулого року на платіжному ринку спостерігалася стабільна динаміка розширення платіжної інфраструктури, в першу чергу безконтактної, що зумовлено популярністю безконтактних операцій. Незважаючи на COVID-19, нескінченні карантинні обмеження платіжна інфраструктура розширюється. З'являються все більше POS-терміналів, що позитивно впливає на розвиток електронної платіжної системи, та забезпечує зручність оплати, саме під час пандемії. Українці в теперішньому часі обирають швидкість та безпечність безконтактних платежів. І це впливати на подальший розвиток та розширення електронних платежів в Україні.

4. Розглянувши зарубіжний досвід країн , щодо використання , та впровадження електронних платіжних засобів, можна побачити ,що Європа та США розвивають використання електронних платежів.

Платформа для цифрових платежів Digiraупродемонструвала тенденції цифрових платежів по всьому світу , і одна з них це біометрична аутентифікація. Це метод перевірки, який включає біологічні та структурні характеристики людини. За допомогою цієї перевірки можна сканувати відбитки пальців, розпізнавати обличчя, розпізнавати райдужну оболонку, аналіз серцебиття та картування вен. За допомогою цього зменшується кількість шахрайства , та крадіжок у всіх цифрових розрахунках.

Багато гігантів інвестували у виробництво розумних колонок. У Європі 35% користувачів використовують розумні колонки для покупки таких товарів, як догляд за домом, продукти харчування та одяг. Цікаво, що близько 28% людей використовували розумні колонки для надсилання грошей або здійснення прямих платежів. Але це досить невелика частка, оскільки з міркувань безпеки менша кількість людей вирішує здійснювати платежі через розумні колонки. Але згідно з прогнозів цей метод оплати буде стрімко зростати в 2022 році їх використання збільшиться на 14% порівняно з 2021 роком.

Платежі NFC використовуються в багатьох країнах. Наприклад, у Китаї він використовується як спосіб оплати в громадському транспорті. Так само в

Лондоні платежі NFC використовуються на автовокзалах і станціях метро. В Японії ця технологія використовується для надання інформації про посвідчення особи.

Отже, діджиталізація всіх сфер життя людини створила необхідність на інтерактивну взаємодію. В теперішньому світі банки, клієнти і бізнес зацікавлені у розвитку електронних платіжних засобів. Тому для України зарубіжний досвід країн можна використовувати задля подальшого розвитку, та впровадження.

5. Вітчизняний розвиток інфраструктури здійснюється переважно на базі технологій карткових платіжних систем, але НБУ з міжнародними експертами в кінці квітня 2021 року проводили форум щодо « Системи миттєвих платежів» Головна ціль створення системи миттєвих платежів в Україні – надати можливість користувачам здійснювати швидкі, дешеві перекази та платежі з одного платіжного рахунку на інший платіжний рахунок за допомогою зручних, сучасних та інноваційних каналів доступу та методів ініціювання платіжних операцій. Національний Банк України досить доступно та розписав план дій, щодо впровадження більш розвиненої системи для електронних роздрібних платежів, яка буде досить доречною, для впровадження в практику України. Пандемія COVID-19 виступає переломним моментом для безготівкового суспільства. Платіжна індустрія побачила різке зниження використання готівки, та зростання цифрових платежів.

На сьогоднішній день можна виділити недоліки, щодо розвитку електронної платіжної системи в Україні, які необхідно вдосконалити:

- Відсутність організаційної системи правового регулювання електронної платіжної системи, тобто державі досить складно регулювати цю сферу.

- Неповноцінність інформативності клієнтів, тобто організації не завжди повідомляють клієнтів про форс- мажорні ситуації, або про певні можливості електронних платіжних систем.

- Не у всіх регіонах України доступний інтернет, і це не дає можливості повноцінно користуватися можливостями електронних платіжних систем.

- Також дуже велика кількість шахрайства в електронних розрахунках, тобто особливу увагу в Україні слід приділити безпеці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адамик Б. Платіжні системи: фундаментальні засади та перспективи трансформації. *Економічний аналіз*. 2019. № 3. С. 63-73.
2. Влучно та швидко! Instantpayments доповідь НБУ на XXI конференції ЄМА 20 травня 2021 року/ Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/6_NBU_pr_2021-04-30.pdf?v=4(дата звернення: 11.08.2021).
3. Електронні платіжні засоби чи готівка? Це – вибір споживача під <https://elib.hduht.edu.ua/bitstream/123456789/3910/1/%D0%B5%D0%BA.37.pdf> час розрахунку за товари чи послуги. Головне управління Держпродспоживслужби в Кіровоградській області. URL: <http://kr.consumer.gov.ua/index.php/component/k2/item/1021-elektronni-platizhni-zasoby-chy-hotivka-tse-vybir-spozhyvacha-pid-chasrozrakhunku-za-tovary-chy-posluhy>(дата звернення 05.01.2021)
4. За кількістю та сумою в Україні переважають безготівкові операції. Новини. Медіа простір. Офіційний сайт Національного Банку України. URL:<https://bank.gov.ua/ua/news/all/za-kilkisty-ya-ta-sumoyu-v-ukrayini-perevajayut-bezgotivkovi-operatsiyi>(дата звернення 20.08.2021).
5. Закількістю проведених платежів і переказів лідирують карткові платіжні системи — 84,7% всього обсягу трансакцій. Новини. Офіційний сайт Міністерства Фінансів України. 2021. URL:<https://minfin.com.ua/ua/2021/04/13/63182667/> (дата звернення 20.08.2021).
6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо функціонування платіжних систем та розвитку безготівкових розрахунків: Закон України №5284-VI від 18.09.2012. Дата оновлення: 07.11.2018. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5284-17>(дата звернення 05.01.2021)

7. Про платіжні послуги: Закон України №1591-IX від 30.06.2021. Набирає чинності: 01.08.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text>
8. Кожна друга безготівкова оплата в Україні – це цифрова оплата з NFC або онлайн. Новини. uk-UA. 2021. Офіційний сайт платіжної системи Майстеркард. URL: <https://www.mastercard.com/news/europe/uk-ua/>(дата звернення: 13.08.2021).
9. Звіт з оверсайта інфраструктури фінансового ринку 2020. Офіційний сайт НБУ. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Report_oversight_2020.pdf?v=4
10. НБУ: частка безготівкових розрахунків картками збільшилась на 28% та сягнула майже 90% від загальної кількості операцій. З них 36,7% — онлайн-покупки. Новини. Медіа простір. Офіційний сайт Національного Банку України. URL:<https://bank.gov.ua/ua/news/all/sered-operatsiy-iz-platijnimi-kartkami-vpevneno-perevajayut-bezgotivkovi>(дата звернення: 13.08.2021).
11. Перелік системно важливих, соціально важливих та важливих платіжних систем в Україні майже не змінився. Новини. Медіа простір. Офіційний сайт Національного Банку України. URL:<https://bank.gov.ua/ua/news/all/perelik-sistemno-vajlivih-sotsialno-vajlivih-ta-vajlivih-platijnih-sistem-v-ukrayini-mayje-ne-zminivsia>(дата звернення 20.08.2021).
12. Про здійснення операцій з використанням електронних платіжних засобів: Постанова НБУ від 05.11.2014 № 705. Дата оновлення: 10.12.2019.URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0705500-14#Text> (дата звернення 18.01.2021)
13. Про платіжні послуги Закон України від 30.06. 2021 № 1591-IX.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text> (дата звернення 18.01.2021)

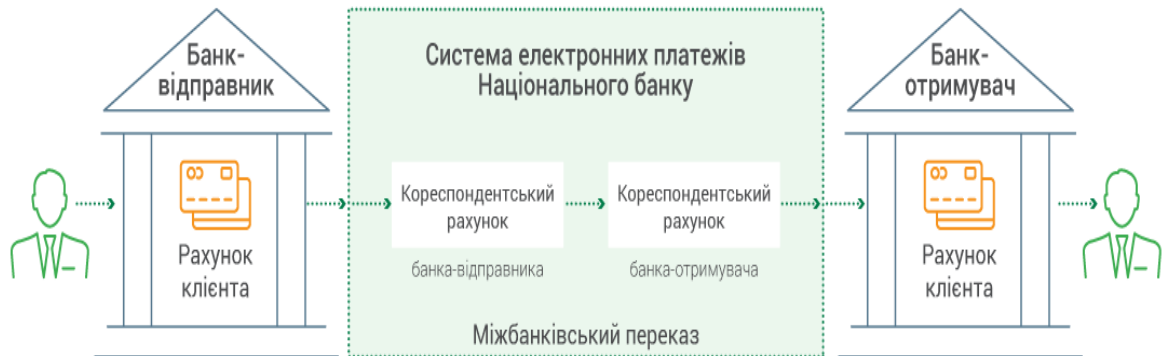
14. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні: Закон України від 05.04. 2001 № 2346-III. Дата оновлення 03.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2346-14#Text> (дата звернення 18.01.2021)
15. Системи миттєвих платежів: Національний банк вивчає досвід Європейського Союзу/ Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/sistemi-mittyevih-platejiv-natsionalniy-bank-vivchaye-dosvid-yeuropeyskogo-soyuzu> (дата звернення: 15.09.2021).
16. Чайковський Я. І. Платіжні системи: навчальний посібник. Тернопіль, 2006. 210с.
17. COMMON SERVIS CENTRES (CSC) scheme is one of the mission mode projects under the Digital India Programme. 2021. URL: <https://www.csc.gov.in/> (дата звернення: 10.09.2021).
18. Electronic Payments: What Your Business Needs to Know? 2021. URL: <https://www.mineraltree.com/blog/electronic-payments-what-your-business-needs-to-know/> (дата звернення 20.01.2021)
19. Global Mobile Payment Users. 2019. URL: <https://www.emarketer.com/content/global-mobile-payment-users-2019> (дата звернення: 15.08.2021).
20. Grandviewresearch. URL: https://www.researchandmarkets.com/s/grand-view-research?gclid=CjwKCAjw95D0BRBFEiwAcO1KDCXRaJIoFAinEJRt3-5hNDXRWK74iuLa2H1fcnoYrKl4UfqEXoEx4hoCCaEQAvD_BwE (дата звернення: 15.08.2021).
21. The Role of the EMV Specifications. 2020. URL: <https://www.emvco.com> (дата звернення: 11.08.2021)
22. Top 8 Digital payment trends for 2021 (digipay.guru). 2021. URL: <https://www.digipay.guru/blog/top-digital-payment-trends/> (дата звернення: 20.09.2021).
23. World Payments Report. 2020. URL: <https://worldpaymentsreport.com> (дата звернення: 15.08.2021).

24. Положення про нагляд (оверсайт) платіжних систем та системи розрахунків в Україні: Постанова Національного банку України від 28.11.2014 №755. Дата оновлення: 31.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0755500-14#Text>
25. Система електронних платежів. Платежі та розрахунки. Офіційний сайт НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/payments/sep>
26. Звіт з оверсайта інфраструктури фінансового ринку 2019. Офіційний сайт НБУ. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Report_oversight_2019.pdf?v=4.
27. Пиріг С.О., Іщук Л.І., Олександренко І.В. Оцінка рівня ринку платіжних карток та чинники на його розвитку. *Економічний форум*. 2021. № 1. С. 184-191. URL: http://e-forum.lntu.edu.ua/index.php/ekonomichnyy_forum/article/view/194/182.
28. Піскун Ю. Як Covid-19 вплинув на ринок платіжних карток. Експертна платформа. Мікросайт НБУ. URL: https://expla.bank.gov.ua/expla/news_0186.html.
29. Коць О.О., Гоменюк В.В. Сучасний стан і перспективи розвитку ринку платіжних карток в Україні. *Економіка і суспільство*. 2018. № 15. С. 671-678. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/15_ukr/102.pdf.
30. Архірейська Н.В., Кучкова О.В. Сучасні тренди платіжного ринку України безготівкові розрахунки та електронні гаманці. *Ефективна економіка*. 2021. №6. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/6_2021/81.pdf.
31. Легкоступ І.І., Ваганова О.В. Ринок платіжних карток: стан, проблеми та перспективи розвитку в Україні. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2019. Випуск 809. С. 63-71. URL: <http://econom.chnu.edu.ua/journal/index.php/ecovis/article/view/102/66>
32. Олешко А.А. Інноваційні тенденції розвитку безготівкової економіки. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. №10. С. 22-25. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/10_2018/6.pdf.

ДОДАТКИ

Додаток А

На рис.А.1 наведено механізм здійснення платежів в системі СЕП [25]

Додаток Б

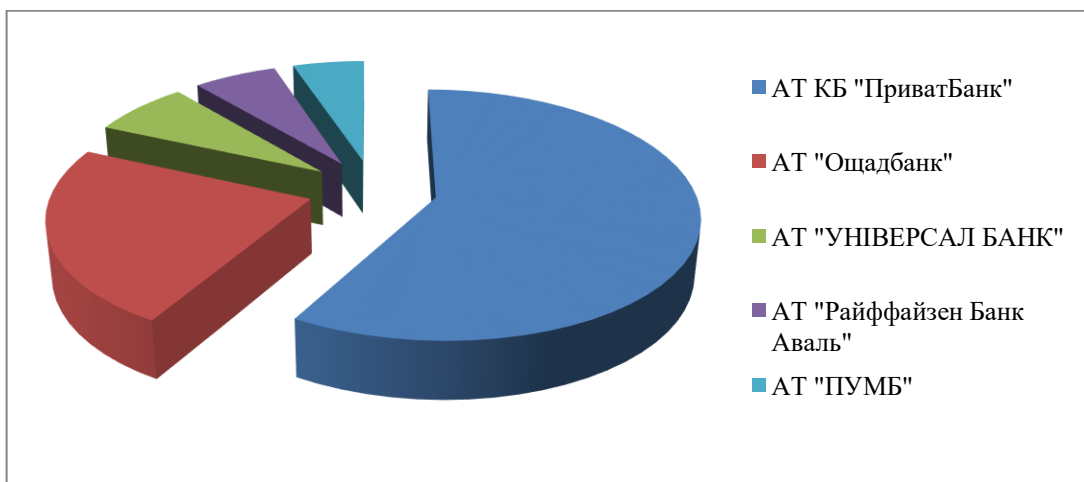

Рис. А. 1. Кількість електронних платіжних засобів в обігу емітовані різними банками України 01.01.2021р.*

*Примітка: розраховано та побудовано автором за джерелом [10]

Додаток Б

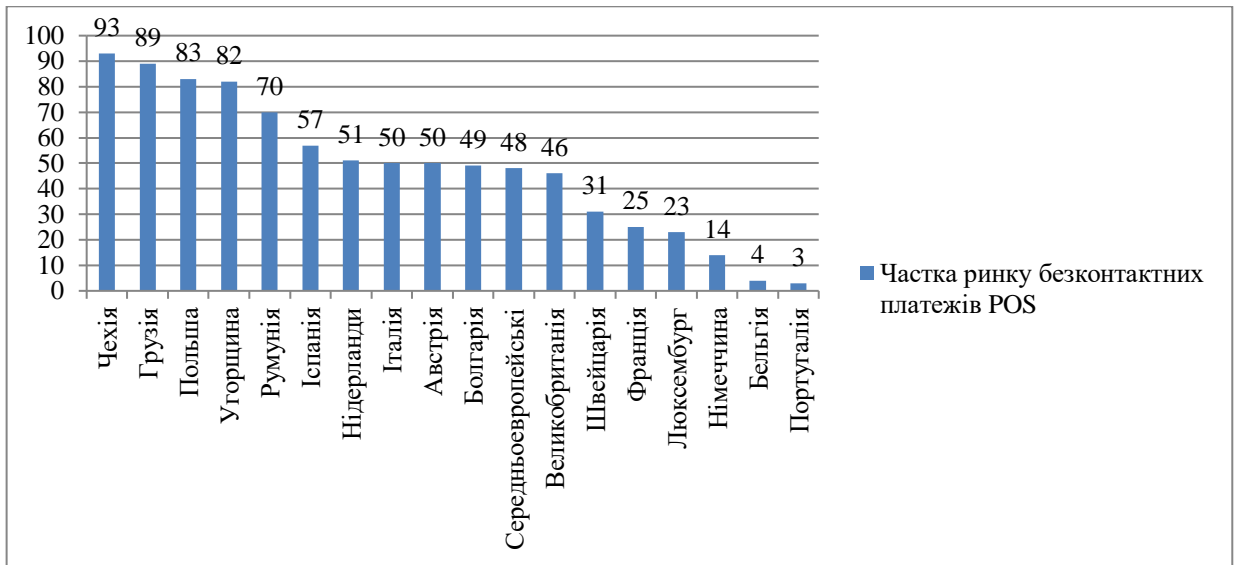

Рис. Б. 1. Частка ринку безконтактних платежів POS у Європі за 2020 р (платежі з використання Mastercard), %*

*Примітка: розраховано та побудовано автором за джерелами [19,20]